

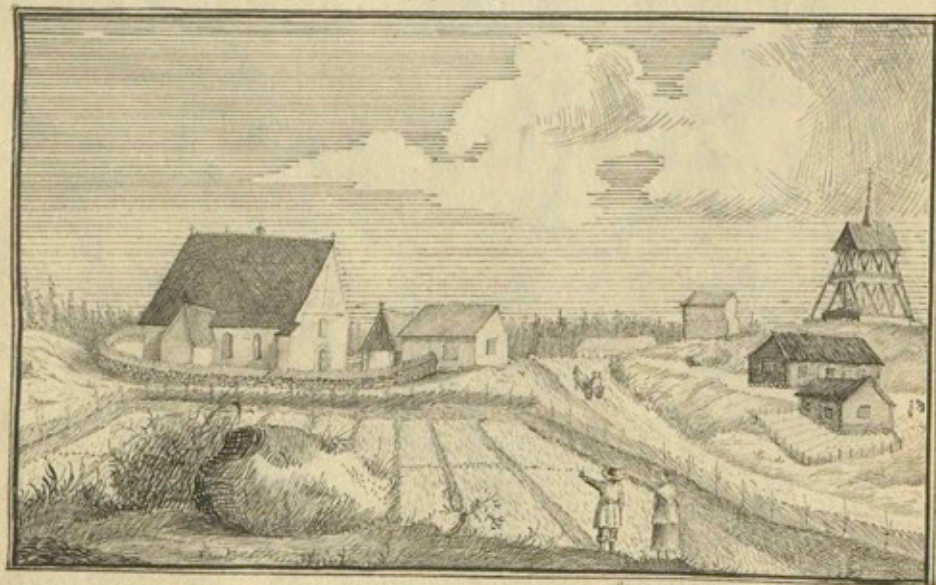
220

N° 220.

B.g.

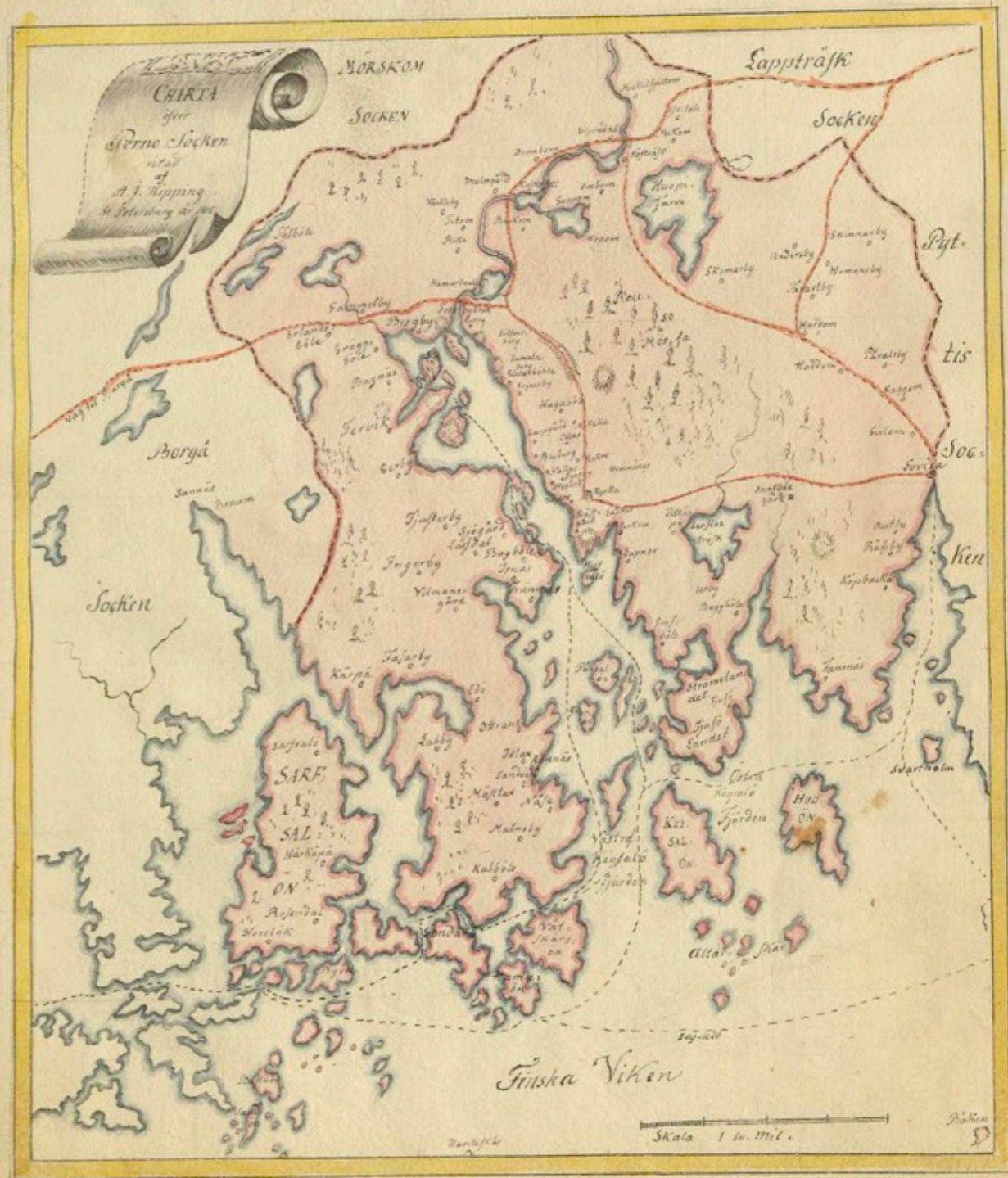
D VII 2

Beskrifning
öfver
Terno Socken
Utarbetad
af
A. J. Hipping
1815

After the pattern of A. J. H.

D VII 2

Parve, nec invideo sine me liber ibis in urbem --

Ovid.

Terno Församlingi Historia
1te Capitlet

Sokneur älder, namn och älfsta öden.

Vid den brist på upklunder som åt följit vänt
Fosterländer älfsta historia, och det utan ändas-
mål at vilja framställa Terno sokneur tillstånd
i gamla tider, om man ej ville leda sig fram
igenom sannolika gissningar. Men denna
dag är lika mycket skickade enat minn
afrikt, som otjänlig i saker där man fordrar
visshet och sanning. Dag öfvergår således
alla onödiga undersökningar om de älfsta
folkslag som bebodt sokneus område, och
anser såsom tillräckligt att omnämna det
som kann bevisa att Terno i äldre tider va-
rit bebodt af Finnar, ehuru sokneun ifrån
minnens tider varit Svensk, och ännu i
denna dag knapt 20 Finnar bo inom
församlingen.

Detta bevis grundar sig på de många bya-
namn som ännu bära vitne om sina grund-
läggares språk, och äro antingen helt och
hållet finska, eller till en del formade efter
den svenska Dialecten. Sådant äro t. ex.

Härkäpiää (Århuslund) en stor by i skänen, Pitkäpiää
(Långhuslund) en by 1/2 mil ifrån Lovisa, vid sjön.
Kärpiä (Lokatt) en by på skänsidan. Tillhörde
som något bildat sig efter Sven från herra:
Sarflax (Sarvilax, ^{svensk} försörjden) förint Örentska
med V. Marians familjegård, Sarvalo (Sar-
vifalo (Hornön) en egendom i skänen som förint
tillhört Århuslunds familjen, men som krigs-
rådet af Torstellers, Serkilax (Serkilaxi, Mört-
viken) Ett Knäppkätt 2 ifrån Kustkan belägit. Där
man fardom fångat mycket mört - Hirsvifalo
(Elgön) En obebodd ö nära präst-
gården, att förbiva flere andra. Att alla
dessa egendomar existerat före Svenskaner
avkomst torde man kunna kunna sluta
med visshet, äfven som att då där alla
äro belägne vid öns fjökusten, så torde
den öfva delen vid denna tidpunkt ännu
 varit obebodd, och oförlemnad till kvar och
ens behag att uppöda. Det var också na-
turligt att då läglägenheten ej gaf någon or-
sak till swift emellan Tubbyggarna, man
alltid valde fjökusten till boningsplat,
såsom bekvämligast, då inga sägar och
boar ännu funnos i landet.
Men en annan besynnelighet rör sig
i de öfva bynamnen, som alla ända sig

på Om t. ex Gislom, Hardom, Embon
Drombam, Hopom, Esrilom, Tetare,
Mickelgrittom m. flere. Orsaken till
dessa namn torde dels böra sökas i den
tidens Svenska Dativ ändelse, dels i nå-
gra egenheter af den Nyländska dialesten,
hvaraf menigheten i allmänhet betjänar
sig.
Att invid stranden af den sjö som ifrån
träsket vid Hammarbaska har sin upp-
rinnelse, och sedan faller ut i Finnska viken,
mötes seglarens öga af ett majstatiskt berg
belägit 1/2 mil ifrån Torsby Brick. Detta
berg bär ännu sitt ingamla namn Tu-
mala berg - ett namn utan tvifvel taget
af dess iördnadsvärda utseende. Det ligger
40 - 60 fot i tvärlinnea öfver vattnytan;
på halva berget, just i branten visar sig en
öppning som vid närmare undersökning
besiñnes vara en stor, rund, och i sjelfva
berget insvarvad Källa. Tordehär äro att
denna undubara Källa, under hedendomen
ansågs för helig, och gaf således anled-
ning till bergets benämning. -
De så kallade Jättelästen, hvaraf här finnas
ett betydligt antal, bära äfven vitre om
Sokners älfva invånare; men mera här om
frändler.

186 Saml. Geografi
om Finland p. 189.

Några hafva haft den förmödan att det gamla
Holmgårdiska riket sträckt sig ända långt in i
Finland, och att Kungsgården Holmgård, Pyttis
Söthen, belägen "4 mil ifrån Staden Lovisa / N. ut-
te hafva varit dess urgamla Konungari resi-
dens". De skal man härtill trod sig äga äro
utom namnets likhet, några gamla ruiner af
Slott, hvilka ruiner man skal hafva up-
täckt i nedre Däromkring - äfven som att
Holmgård jämte de Däromkring liggande Her-
regårdarne Ruggarn, Geipola, Muustila, Sarf-
lar, Tjusterby, Sarfsalo m. fl. alla äro
urgamla egendomar som kunnat tjena till
fäste för hofveti herdar. Men om allt detta
kunat gifva anledning till oförrämda för-
modan, så är det åtminstone ej något bevis
på dess sannings.

Vid Christendomens införande erhöit Finland
en alldeles ny Statsförfattning. Eric den 9de
1255 som företaget sig ämnar omvändelse,
lyskade, ehuru han medel viff icke voro öfver-
tygelsen, at inkräkta en stor del af landet
neml. hela fjölkusten vid sinsta vilken när-
mare Viborg. Redan då torde således Perno
hafva erhålit sina första invånare ifrån
Sverige, ehuru ej några säkra iukunder här-
1290 om finnas. Ett hundrade år därefter eller år 1290
då Birger Jarl intog Finland, läro församlingen

hafva erhålit en större tillväxt. Ehuru det är
ofärligt om Birger Jarl besökte de ländar som
Eric redan inkräktat, så är det likväl mycket
sannolikt at ifrån Tavasthus, där han en tid
uppehöll sig, många af hans medfölje spriddo
sig ut, i de Rimgliggande sockname, och äfven
i Perno. Här på sjuftar en anteckning ibland
Ryckorn handlingar, vidimerad af Georg La-
gar som år 1250 var Nådarspredikant: för- 1) Se pag. 52
samlingen". Den lyder så: "En Adelsman ifrån
Skottland, benämnd Teet af Perna, tjente Pör-
je Jarl i Krig, den tid han intog Tavasthus
och Nylandh under Sveriges krono år 1250.
därigenom blef han en arloger man i Finland
och lät byggias Perno kyrka i Nyland, och
nembde socknen och kyrkan efter sitt fäderliga
fäste Perna i Skottland. Han förde röt St
Anders Kär uti hvit fjäll och $\frac{1}{4}$ af fjället
äfvan Karsjet röt, danti tre försälfrade
stjerner och ofvanska ett hjort hufud med
en stjerna emellan hornen. Hans son het
Dors Teet och var stakans fader till Teetom.
Ex vidimato vidi, Georg Lagus. Öfverskriften
är: Extract af ett Document hvaraf origina-
let finnes på Malmgård. - Man ser lätt
att detta ej är ett Document, utan en antek-
ning som tillhör sednare tider. Det äbe-
ropad originalt, som förmodligen var

De Samlingar til en
 Prebstering öfver Norr-
 Land. 1^{sta} Samlingen.
 af Abt. Hulphers.
 pag 71. jämsf. Prebstering
 Perno pag. 68.

2) Se pag. 18

3) Se pag.

en genealogisk tafla öfver Teet Ma familjen
 finnes ej mera kvar på Malmgård, men
 saken äger ända sin riktighet. Den älskade
 de Teet hette Hemming och var stamfader
 för Teet Ma familjen, hvilken i sednare tider
 utspredt sig i Norrland¹⁾. Teet Ma släkten hade
 likväl i älfte tider sitt säte här i socknen, på
 deras famillegods Teetom, som nu lyder un-
 der Guseu Creutz på Malmgård, och en Teet
 har varit den älfte Pastor som är bekant i Per-
 no.²⁾

Artalet då kyrkan blifvit byggd (1250) har varit
 med svarta marmor måladt på västra kyrk-
 väggen, men vid kyrkans reparation (1758)³⁾
 då den innantill hvitlimnades, blef det öfver-
 struket. Flere äldre personer hafva försäkrat
 mig här om. Hvilken värdelöshet!

Man har ännu många sagor om kyrkans
 byggnad, såsom: at den först skulle upbyggas
 på en Malm vid Malmgård, men desi långa
 afstånd ifrån prästgården vållade beslutet att
 flytta den till Sarflax. Här skall arbetet hafva
 blifvit fortsett med mycken öfver, men allt hvad
 man om dagen upbyggt, blef af dattarne nedrif-
 vit om natten, så att man nödgades flytta kyr-
 kan där den nu står. — en tradition ej okänd
 i många församlingar. Formodeligen hafva de
 här boende dinnarne, hvilka ännu ej vore rätt

öfvertygade om sin nya Religion, lagt kvar:
 jehanda hinder för des. byggnad.

I älfte tider utgjorde Borga Moderförsamlin-
 gen och Sibbo med Perno vore des. bägge Ca-
 peller. Till Perno räknades då öfver Zapptrast
 och Dyttis, ehuru Socknens gränser ej torde haf-
 va varit så noga utstakade.

Desa församlingar flodo under Biskopens i
 Åbo insjende, hvilken också tillfatto nödiga
 lärare, ehuru man ej äger kunskap om någon
 af dem. Men detta Tus Patronatus blef på
 Konung Magnus den 2de enträgna begäran
 af Biskop Hemming, til honom öfverlem-
 nadt, emot det vilken att Konungen skulle
 i des. ställe inrätta 2re nya Kanonikat
 vid Åbo kyrka. Detta blef öfver värfstället
 och Teiffö gård i Perno (nu Dyttis) utom fle-
 re andra egendomar blifvo dertill anslagne.
 Detta skedd år 1350. Året derpå, då Konun-
 gen efter sin återkomst ifrån Prusska kriget
 besökte Padua Kloster, skänkte han Mün-
 chene som vore af Cistercienser orden, och hvil-
 kar Abbot hette Nikolau, laxfisket i Helsinge-
 å, och året derpå, Tus Patronatus, öfver Borgå

1) Padua var ett befäst Cistercienser Kloster i Liffland, stift-
 tadt 1291, upbyggt 1317, och 1561 af den same värfadt
 nu synas blott ruiner där af. Se: Topografiska an-
 teckningar öfver Liffland och Estland af C. F. Berling
 p. 85.

och def. begge Capell Sibbo och Perno. Härigenom
 orkade de icke allenest rättighet att till församlingar:
 ner vänd infatta hvem de ville, utan och all lag:
 lig rätt öfver desamma. Konungen anför i sitt
 gifvobref att han gjort detta af Kärlek till Gud
 och hans heliga Moder, för Konungens, hans Ge:
 nials Förfäders och Barns själars salighet och
 lifa, samt för de trogna Gänster som detta Klo:
 sters Abbot ofta bevisat honom och riket, —
 chum man ej Känner vid hvilka tillfällen de
 gjort sig förtjente af detta beröm!"

Sedan Klosterbröderna ännu förra är (1451)
 igenom Lore försäkrade Konungabref blifvit
 försäkrade om besittningen af dessa jorhar,
 tillträdde de snart besittningen af dem desam:
 ma. Till detta ändamål blef alltså en af deras
 emdbröder utsedd att såsom Vicarius eller
 Capellan förrätta Guds tjänsten, och tillika
 upbära inkomsterne, af hvilka han var
 skyldig att till Kloster öfverskicka allt hvad
 till hans eget underhåll ej lätgick. Dessa
 inkomster skola likväl ej hafva varit be:
 tydliga, utan utgjorot endast 50 Mark
 Svenska om året, waraf ofta ej mer än
 hälften utföll. —
 Emderlid voro Pader Bröderna anslagne att bibe:

1) Se Tidning utgifne af
 ett fälldkap: Abo år 1795
 och Tullens Chronicon
 Episkopatet Porthan
 1.

hålla sin besittning och sökte därför af de
 efterföljande Konungarne stadfästelse därpå.
 En så helig begäran kunde ej afslås. Eric
Magnusson, Albrecht och Eric af Tommen
 lemnade härpå sina försäkrade resolutioner.
 Men allt detta oaktadt fingo de ej öfverde njuta
 Konungens nåd; ty då de godt som till de nya
 Kanonikaten" blifvit anslagne under Konung
 Albrechts tid, igenom Riksrådet Nils Sture:
 son (Pjeltke) och Hofmarskalken på Viborg
Natt Sveno Hakanson blifvit åter till Kronan
 indragne, och Kanonikaten således upphört,
 tyckte sig Biskopen i Abo berättigad att å:
 terkälla det samtliga som lemnat till be:
 nämde Bröder förläningar. För att så:
 lida till en början infriänka deras vidsträkt:
 ta rättigheter, lemnade han dem endast öfver:
 inseendet, och bortgaf såväl Borga som
Perno åt Kaniker ifrån Abo. I det sist:
 nämnde infattes en Henr Anders af Perno kal:
 lad, om hvilken man ej Känner något vidare.
 Efter honom blef en Johan Ambjörnsson
Gran infatt, hvilken ungefär i 12 år skall
 hafva förestått församlingen, och under
 hvilket tid Kloster förlorade ännu de
 öfriga rättigheterna öfver dessa församlingar.
 Men på Konung Albrechts och flere betydan:

1) Se p. 7

De Personers föreställningar, lmnade Biskopen
 åter till vidare klostrut sina förlorade rättigheter.
 och gaf åt Johan Ambjörnsson Mattula i Ta-
 vassland. år 1422, då Biskop Magnus Tavast,
 tillträdde sitt Biskopsämbete, upvaknade Twisten
 å nyo, då han åter skilde dem ifrån all besatt-
 ning med Kykostyrken; men för att likväl en
 gång för alla göra ett slut på detta trätöämne
 besät han att med 100 Nobler åtulösa af Pader
 Bröderna all deras föregifna rätt till bönor
 Soknar, hwartill äfven tillfälle snart uppades.
 Drottning Margaretha som skenade de tre Nor-
 dens rikken, i samråd med sin Mudregent och efter-
 trädan Eric af Dommern skänkte till Åbo Dom-
 kyrka 400 mark lödig silfver, såsom underhåll
 för en mässa hwilken hvar dag skulle hållas
 (till Guds, Jungfru Maria, och St. Henrics ära)
 för deras Förelärdars och Vänners själar. Hwärtill
 lmnades i biff på penningar, till Åbo stift,
 Åbo stift, till underhåll, på det sättet att sedan
 de af benänte soknen upbunt så mycket penning-
 ar som denna utgjorde, eller på annat sätt blif-
 vit härföre godgjorde, så skulle soknen åter
 tillfalla kronan. Om nu redan år 1409 dessa
 penningar inflytt, eller om de på annat sätt
 blifvit godgjorde är ovisst, men det är säkert
 att de omväriskade Johanne detta år blifvit

1) Samt tillige memo-
 riantionem ad stift.
 Finnicum illustrandam
 pertinentium p. 147.
 och Annot. in Chron. Puff.
 prof. de Gothae p. 21,
 404, sig. All. 796.

inlöste, och satte under Biskopens i Åbo inspec-
 tion, hwartill de intill Preformationen till en
 orubbade förblifvit.
 Vid den allmänna Mattläggning som föregick
 under Konung Magni tid i Twissland torde
 äfven någon rättelse vid Soknarnes in del-
 ning hafva föregått. Folkmängden i de
 födra provinserne hade ansenligt tilltagit,
 och Landets upodling tyckes ej eller hafva
 varit försummad. Genom öfverhetens
 wisa försorg upfördes flera kyrkor, och
 redan år 1422 omtalas Dyttis såsom en
 försökad sokken. Vi hafva förut anmärkt
 att Dyttis, Lappträsk och Terno varit
 ett gemensamt Capell under Borgå, men
 nu blefvo Terno och Dyttis försökta
 församlingar, hwilkar gemensamma
 Capell Lappträsk var. Detta bevisar
 af att i Lappträsk kyrka befintligt ko-
 unnga bus, utgifvit af Konung Johan 4de
 och dateradt Stockholm 27 15de Sept 1575,
 dänti han gör Lappträsk till ett för-
 skilt prästegeloh, emedan han förhinn-
 nit att dets inbyggare hade för långt
 och för snart att komma till sina kyr-
 kor: Terno och Dyttis. Detta klagomål
 var ej ogrundadt, De hade 4 mils kyrkväg,

men egentliga orsaken torde få sökas i en tilltagande folk mängd, hvaregenom de såg sig i stånd att själva lösa en egen pastor. Ifrån denna tiden har denna bibehållit flera gränser sådana de nu äro; men tilljändas Kapell har först i sednare tider uppkommit - hvarem förändler.

En tilltagande folk mängd då ägnas gränser ej voro några utstakade och bestämde, skulle nödvändigt förs egendoms ägaren förorsaka till samheter. Man hade väl allmänna vägar, hvarem äfven under 15de århundradets mätningar luterader, men dessa voro ej så säkra och så noga utstakade, att de icke ofta förändrade äfverträdde. Ensomliga stigar denna tiden voro mycket vidlästiga, så torde man således ej hafva kunnat dem, utan igenom en förordande framfart gifvit anledning till de klagomål och de processer, som redan denna tiden uppåder emellan invånarna. Man lät ännu upplaga de gamla vägarne, eller om sådana fattades, lägga nya, och utmärkte dem med 12 stekar. Sådant synes af denna tidens råbref och handlingar. Det äldsta jag kunnat öfverkomma är af år 1448 och utgifvit af Carl Matsson (Svet?) häradshövdingen i Öster Rylande. Sådant tillstånd återbruket denna tiden

må hafva varit kan af inga härvarande handlingsningar utvinnas; men fiskeriet tyktes hafva utgjort en vigtig del af socknens economi. Jag vill ej nämna om dem som bodde här: det med. stören, för hvilka fiskeriet ännu i dag är en hufvudsak, men också ibland de högre upp belägne byar omfattas en trakt som redan varit i långliga tider, och angick fisket i Forsby & Gammelmby och Garpgård hade af utvalda tider haft del uti fiskeriet; men detta ville de förstnämnde allena tillvälla sig, och traktens värdar hafva varit nog het, då de ifrån häradshövdingen Carl Matssons dom, värdade till Mats Martensson (Svet? Lögman), hvilken för dem utstakade en vä, så att allt hvad som var öfver om den samma skulle tillhöra Forsby och Garpgårdarne men västra sidan blef Gammelmby tillhörd. - Fjorden utanföre var gemensam. Katt: för omfattas då redan såsom en allmänt känd invättning att fånga fisk, ifrån som Väst (Arundel) Thragmites nyttjades såsom ett tjenligt baskingsfoder. Ibland socknens äldsta och största Egendo: man nämner Saxflax och Tjusterby. Det förra är bekant af Lars Matsson (Creati) som lefde ännu år 1490, och äfven såsom

Stamfader för Creuttska Familjen, ehuru Hjörn-
man; sin adeliga Matricul upger denna So-
ne Son Kunt Larsson. Det var under Lars
Matifors tid som Larflax väer närmare be-
stämdes. I Synnerhet är härvid räknat
emellan Pittkäpä och Larflax märkvärdigt,
såsom bevisande att Pittkäpä då varit en mera
betydande egendom än nu; äfven som man med
det: brefvet omnämnde Lappencuuar ej bör
förstå såt navarande Lappnar, såsom en sednare
vid den utflyttningstiden Larflax Knutshald, utan
härmed förstå Lappnar hemman som lig-
ger längre ned åt sjön.

Att igenomgå och framställa alla denna tidens rå-
de Dombref som Kommit till min Kom-
skap, vore såsom mindre uplyssande ej
framande emot ändamålet. Därför vill endast
så långt dessa gifva mig anledning nämna
hvilka egendomar då redan vore bekanta och
tillika mindre till nytta än att tillfred. ställa
en löfvad nysfikenhet, anse på hvilka på hvar
och en egendom äro kända såsom de: älfva
innehafvare, utan att likväl gifva att de: själva
verket äro de älfva:

Tjusterby som tillhört Vildemanska familjen
vänder till de: den tillfall Ernest Larsson Creutts
i af efter sin Mor, är bekant af Peder Lille
som lefde år 1483. 1)

1) Se pag. 27. 2. och p.

Gammelby nu Vilmansgård beboddes af den
förintämde efter Kommande, och däribland
1590 af Aspid Larsson ^{Olsson} Vildeman. 1)

1) Se p. 27. 1.

Tervike nu Grefse De Geers greffskap, tillhöde
år 1547 en Dehr Poitze som Pruf sig der:
till; men egentligen var ej Tervike fateri:
godset, utan Poitzas, som nu, sedan fateri:
friheten blefvit flyttad Sänsån, utgår ett hem-
man under Tervike. 2)

2) Se p. 28.

Segerby 1596. innehades af Tors Hansson
förmodligen en lagläsare - Hans Son Mari-
ten Jönsson till Segerby var Provincial-
skrifvare öfver Karlen. 3)

3) Se p. 29. 2

Gölarbökle innehades af Pöjörn (Jöran) Grel-
son, som var, om ej af adel, åtminstone
en ständs person.

I Kuskokki bodde Marcus Martenson
och Eric Persson. I Andersby Jacob Olsson
Larngården som då var delad i flera delar
innehades af Sigfrid Simonsen och Grel-
Andersson, hvilka tillval ej vore annat
än Lambönder åt Vildeman 1° Tjuster-
by. Det blef sedermera sålt åt Marcus
Sigerman en förnigad ständs person,
och Eric Martenson - 1551. 4)

4) Se p. 30

Pölyberg 1448, innehades af Magnus
Pölyberg och i 16de århundradet af
en Isak Jönsson. — Louise sedan
åt Aspid Jönsson Vildeman.

Gerby nämnes år 1555 i ett Konungabref dateradt den 11 Nov. på Borgå prästgård; hvaruti Konungen tillerkände Gerby hälften i den inlästiga skog, som ligger emellan Gerby och Sackby: Borgå socken

Pehr Olofson: Idlax, Anders Erson: Bergby, Simon Olsson: Haddorn, Eric Mickelson: Prike, Mårten Anderson: Sackby, Jacob Larsson: Pitkäjärvi, Olof Dopson: Garjonn, Mats Olsson: Haddorn, Mats Ericson: Savastby, Bertil Anderson: Skinnarby, Herric Matsson: Hagaböle, Mats Larsson: Homariby, Jacob Olsson: Andersby - Alla i början af 16de århundradet. Äfven nämnes Antby, Prästby och Köpbacka år 1564, såsom, omringade med Sackby om Prästgården, hvaruti stället ligen Hans Larsson Björnram dömdes.

Följande egendomar hafva i 14de och 15de århundradet varit bebodde af adliga familjer:

Teetors var ett famillegods för Teetorska familjen, och innehades sist af Johan Teet Stjerncreutz som förmodligen sålde egendomen till Lorentz Creutz på Sackby.

Sackby beboddes 1590 af Herric Olofson (EK: flubbe?) och sedan af Sabelhjerta.
Isnär skall: älfva heder hafva varit ett församlingens under Ujasterby, men redan i början

af 15de seklet skuf sig Lars Olofson (Björnram) och Dörfster Dörfster son Hans Larsson begge till Isnär. Tillfälle sedan Boye Fläkten 1) se p. 26.
Idlax blifver först år 1620 bekant igenom Mats Färber till Idlax. 2) 2) se p. 27.

Degerby (nu skolen Lovisa) Kuggom och Jans: när som egendomar som tillhöro Golavitska familjen.

Sackby innehades af Per Olofsson.
Sjögård tillhöro Eric Anderson, stamfartern för stälhandstämman, och hans efterkommande.

Edö tillhöro Boyane
Dragnäs innehades af Arvid Proos och andra hälften af en händig person Engelbucht Smäppar.

Forsby tillhöro Vildemanska familjen men köptes sedan af Ake Pålans 3)

Thorsby innehades af Sabelhjerta.
Sackby är gammalt; men des älfva innehafvare jag känner var Daniel

Villamson och sedan Dörfster son Boyemastern Johan Danielson Proffsten Serlachii Fader.

Sackby och Pitkäjärvi innehades af Stuggute Näga andra Herregårdar som nu bebos af ständigpersoner, hafva alla blifvit ut-

3) se p. 17. Inslagen är ett del af det som är af Arvid Sonnensons dotter: dotter som gift med Olof Pålans.

flyttade af gamla egendomar och sedommar uppbyggde.
Sjoforn: Oskar, Nygaard, Veckar, NyKulla etc.

Eller dessa Ranta ungifter kunne vi göra den
slutligt att landet ej allenast varit väl upodladt
utan att äfven en vis välmåga herrstat, som
gjordt det möjligt för Adelmän att lefua af egen-
domar, af hvilka nu en del med möda föda
sin lamborde.

Med den okunnighet som denna tiden fjät-
trade hela världen, äger Perno desjutom en före-
tyngt som i Fädernerlandets historia ej bör
blifua obemärkt. Det framställer i detta Ti-
delvaaf män, som igenom skicklighet och
förtjenst äro agtningvärda, och hvilkas minne
ännu lefua heligt i många af Finlands in-
vånars hjertan.

Lars Knutson ifrån Saxflax, var Kanik i Åbo,
och den första som förrättade Gudstjensten på
Svenska i Åbo Domkyrka. Michael Agriola
odödlig igenom sin finska översättning af bibeln,
var född i Storbly. Erik Herkynus Biskop i
Viborg, var född i Harkajärvi. Johan Teet är
den äldsta Pastorn för den äldsta Pastorn man kan
nora, men tiden då han lefvat kan ej med vis-
het bestämmas; hans efterträdare torde hafva
 varit Michael som år 1593 underkuf Upps-
la mötes beslut, och hvilken dödsår utjättas
 till år 1642.

1 de p. 73.

2 de p. 75

Då Perno således i 14de och 15de århundradet
ej allenast har varit väl upodladt, utan också
på uplysningens väg funnit ett varaktigt gifte-
gen framskridit många andra församlingar, så böra
vi ej eller förundras af, om vi äfven denna tiden
upmärksamma andra spår af industri och sakkun-
het. Quarnarv, Gammulby och Rustkall om-
rädas redan i 15de århundradet, och Jelfvarber-
get upbrutande vid Toriby är Kaufte en bland
de märkvärdigaste omflyttningar uti Finlands
historia. När och af hvem det blifvit upfunnit
är okänt, men arbetet blef drifvit på Arfved
Tornesons beaktning hvilken då ägde Toriby.
Då en Kalk af Seger, hvilken blifvit skänkt til
Perno Kyrka, och som varit första prafuet af detta
Sjofuafverk, har varit ingräverade namnen: Arfe
Torneson och Anna Hansdatter (Heldman och
Pöjörrom).²⁾ Grefvan torde likväl ej hafva reder-
vatt betydligt, emedan man ej känner något vi-
dare härom, ej en gång hvar den varit, ty den
grefva som nu bevisas är upfunnen år
1794, som protokollet utvisa.

Äf Wideltidens byggnad: Konst äge vi ännu
på Tjåsterby ett märkvärdigt exempel. Sedan
Herr Landt-häfsingen Guse De Geer lätit ned-
riva den stenbyggnad som i århundraden ut-
gjort denna egendoms rydnad, mäter ögat
nu endast af bedäfliga ruiner. Men äfven

1) de p. 17. 3.

2) de p. 105

Den igenkänner man vara farsfaders imponerande smak. Väggarne voro af stor granitsten, och bruket ~~af~~ ~~hvar~~ ~~med~~ de varit järnmanfogade, har blifvit förvandlat till en likadard materia. Fönstren hafva varit små runda, med nitor, såsom man jagt ring, af tunt horn; Källrarne, som varit flora och vidlyftiga kunna ännu utefran se, men emedan ingången är tillrämlad, ej mera undersökas. I bland allmogem går en tradition, att här varit ett kloster för fruntimmer, och att hänfrån gått en underrådsk gång till Perno by, som då skall hafva varit ett munkkloster. Men den djupa och breda sjö som afskjuter dessa begge ställen, bevisar allena osannolikheten, åtminstone af det sista påståendet. En af flygelbyggnaderna på Sarflax gård, är äfven upbyggd i 15de århundradet; dess nedre våning har varit inredd till ett stall, som ännu kan synas.

De politiska oroligheter för hvilka Finland i 15de och 16de seklet var ett rop, hade äfven utan tvifvel ett viktigt inflytande på vår församling, så mycket mer som man vet att Vildebrand och Boye en lång tid hällt med Könung Sigismund, emott Hertig Carl, och Lars Mårtensson Creutz, såsom delagtig i Klubbekriget blif häll huggen i Viborg 1599. Men emedan vi ej äga här om något förtjell utskrif, och handelserne

desutom af hufstorn äro nog bekante, så anser jag onödigt att här om vidare nämna.

Att denna tidens handelser igenfinna en behörig ordning har ej stått i min förnåga så mycket mindre som en tidig och sparsam resa ifrån min födelsebygd gjorde det omöjligt för mig att undersöka och samla allt, såsom jag onskat. Mina anteckningar äro till så väl tillräckelige för att lemna en allmän öfversigt af samtidsens handelser, hvilka nu i ett hufvud Tidswarf gå at utvecklans.

2da Kapitlet

Fortsättning af Församlingens historia ifrån år 1644 till år 1700. —

Se Dan Profften Michael såsom förestår är nämndt i aflidit år 1642, blif Zacharias Jon Stachens såsom soknebarn och född i Wärkäpiä vald i hans ställe til Pastor i Perno. Vid sitt tillträde höll han den första ordentliga soknestämman, vid hvilket tillfälle Herr Amiralen Friherre Lorentz Creutz blif utvald til Rykans föreståndare och Präfamt en ny inventari Bok inrättad, däruti ej allenast Rykans dåvarande egendomar skulle antecknas, utan äfven Rykans gamla inventarium uti alla sina clausulis

1) Se p. 18.

öfverändrat till ett antiquitet efterkommande till
underrättelse såsom orden där lyda.

Då som vid kyrkan fyra försärliga förgylta silfver
kalkon med gaten - en silfver altarkanna af 85
Loth - en silfver flaska och sked - 4 stora klackor
i klackstapeln, och 2de järnvarer i kyrkan - 4 kyrkan
järnvarer järnkronor - 6 mäsphakar m. m. som
ej förtjänar att nämnas. Dock bör härvid ej
förbigås kyrkans bänker som bestodo af några
Toppillar, en svensk Bibel, en latinsk 2de tryckt
och svenskt Psalterium, Liber Cantus och en skrifven
Misjalic; hvilket lilla riatta Bibliotek är 1671
förökades med Lutheri Kateches på Svenska,
och Formula Concordiae.

Starkens var en driftig och verksam man som
till sin församling förmått desto användbara de
medel som hans välbilliga Sotkræber tillgju-
do honom. Men kyrkans försändas Herr Ami-
ralen Lorentz Creutz hade för titel tid att up-
pehålla sig inom Saken, och såsom han gerna
insatt bevaka des välfärd. Såsom Prilvarid och
Amiral, måste han uppehålla sig en i Stockholm
än i Åbo. Häröfver Klagas han själv i sina bref
till församlingen. - Men hans minne lefver
ännu: de gås en kvartad han som aftast
begäfrade vår kyrka, ty han skänkte år 1672
Predikstolen, som då kostade 1000 Daler R. m.

Se inventariiboken.

och är den ännu som ännu finnes i kyrkan
och under Prästen Krabbe tid omvälad!) Se p. 100
År 1661 skänkte han en stor klacka af 11 2^{de}
vigt som kostade 4140 Daler, at förbigås min-
dre skänker. Samma år dog hans Moder
Frö Catharina Afri van Vikdorf och begrafvades
samma år vid sin man Landhåfdingens öfver
Norlanden Öster och Väster Prätten Herr En-
vest Larsson Creutz där en vakten grafsten be-
stodt deras stoft. Amiral Lorentz var en
man som för sin beskedlighet älskades af sina
förtida, och för sin trohet värderades af
sin Konung, hvilken mytjade honom i må-
ga viktiga företag. Han ombesör såsom A-
miral på svenska flottan uti en slagträng
emellan de svenska och danska vid Hultorsfärd.
Kyrka under Oland, på Skeppet flera Kanon
som förde 400 Kanoner och 800 mans be-
fattning. Sarflax had. igenom honom blif-
vit en viktig och betydande egendom. Han
lät fullända, ett af hans fader påbegytt tre-
väringt stenhus, och satte öfver dörren fält och
sin fru Elfa Duvall vapen inbuggat
i grästen. Men utom Sarflax ägde han i
Ferno Malmgård och Kuskräki som redan
hans fader erhåll af Konung Gustaf Adolf
för ett lån till Kanon af 4891 Lghuske samt
Tjuslarby som han erhåll igenom af af Vit-) Se p. 14.

) Se p. 63

Duman. Hörtill kommer ännu flere egendomar: Borga och Sibbe socknar, samt större delen af Rivnings och Myrköta församlingar, jämte Abborfors; Pyttis Socken så att han med Mäl kan räknas ibland de rikaste Privatmän på sin tid. Malmgård som sedan blef fälte för en annan del af Årentska varmliden, blev först vid denna tiden bekant. Malma omnatas väl ofta förent i Historien, och redan i Eric den 14de tid skref sig en Eric Pederson till Malma, men hvar detta Malma är beläget, eller om det är enahanda med Malmgård är mig obekant. Väckaby och Päike hörde då till honom om där under.

7 sep. 17. 17. 19.

Torsby var, såsom redan är sagt, i äldre tiden bekant. Det bestod då af ett 2de hemman: Väster-Torsby, och ett: Öster-Torsby som kallades Nyggård. De 2de förskrämda fällo sedan i Öde, och på det sednare hade Herr Åkerse Ake Rålamb såsom Desr innehafvare år 1680, erhållit fateri frihet. (Egenom arf hade Torsby tillfallit Rålamb: Åke Rålamb). Därefter fälde han detta fateri tillika med sina 2de öde hemman till Herr Landskaf: dingen Lorentz Creutz, den förutnämnde Amiralens son, hvilken sedan han lät utstaga och ansehligt medla sina Odegade, begärte och erhåll, jämte Nyggård af 2de mantal, fateri

frihet äfven på Desr, hvarerna bestående af 2de Mantal. Han blef nu ett bruk anlagt hvarpå han år 1682 & 17de Sept. erhöle nädligt privilegium. Detta bruk bestod år 1692, af en Marugn, 2de Stångjernhammar, med fyra hårdar, samt Stålhammar och smansfactur verk. Men år 1699 lades redan den ena hammaren i aska, hvarfver nya öde afvergilsk bruket i det följande tidelvarfuet. Han byggde äfven Dörvstäder en Rycka, liten om af trä med ett horn, hvilket ännu står kvar och kommer framdeles att be-
mäsas."

Borgarnis familje som härstammade ifrån Isnäs, delade sig i flera grenar och behödde försökta egendomar i Socknen. (Egenom) Nils Boijes giftermål med Ingrid Hanik datter Bojörns Rom Isnäs at byda under hans släkt. Soren Marten Boije som var gift med sin Mäster Margareta Hans datter Bojörns hadde äfven på Isnäs, och efter honom hans son Eric g. m. Anna Horn. Clas Boije son af Soren Boije Märtens broder, hadde på Lably, där han dog 1652, och begrafvades i Isnäs grafhor; igenom sitt giftermål med sin Lusins Eric Boijes datter Anna Clemming erhöle han äfven Isnäs, hvarfver hans

1) Se p. 40.1.

2) Se p. 17.1.

x allt det underpunkta är ett misstag. Margareta var var löjtnanten Hans arf- äfven Bojörns till Dokne: garden (i Borga Socken) hvil- Rom Soren Amiralens Arfvid var g. m. Elin Joh. datter Boije Hans datter Bojörns var åter g. m. Märtens (g: ster - d. var fälde af Duff quiner - jänuf p. 69. 70. Salvis Boijes 3. Beskr. Andel Shul p. 20. om Hans mans Ädeliga Motalid. men ännu är jag osäker om rätt förhållandet.

Son Amiralen Christer Boye dog år 1681,
men den andra brodern Elas bodde kvar på
Labbj och blef slansfader för den del af Bo-
garnes familje som: det följande t. de hvar just
bebodde Terno. En Major Hans Boye till
Nåse dog år 1696. *)

*) Se p. 41.

*) Se p. 17. 2.

Tollax innehades af Forbus släkten? Huru
den däraf blifvit ägare är obekant. Släkten här-
stammar ifrån Mecklenburg, och blir först bekant
genom Hennis Forbus till Fackelby (Fackarby
i Booga socken). Men hans Son Mathias For-
bus var den första som bodde på Tollax, och var
gift med Bruta Erentz, dotter af Lari Wänterfon.
Han dog 1640, såsom General af Infanteriet
och begrafvader i Morslum kyrka (där han
ägo Morslum gård) och Roppars kista. Han fick
begrafvader 1664 i sin familjegraf i Terno kyrka.
Därländ flere prästkrän utarmad de i hög Romsmit
var kyrka, men endast nämnas ett rodt altar-
klade af sammet, med tillhörande vapen i silfver
som ännu nyttjar. Hans Son General Major
Ernest Forbus ärfde egendomen, och var gift med
Christina Boye. Han dog 1671 och med honom
utgiick denna släkt, ty de hade blott en enda
dotter som blef gift med Bystmästaren och
fidejerna Oscarsten Frideric Adolf v. d. Pahlen.
Hvilken fidejerna blef innehafvare af Tollax.
År 1704 utmärkte han sig mycket i kriget uti
Lifland.

Vildemanska familjen hvaraf en del bodde
på Tjinderby och en del på Vilmansgård, ut-
giick i detta Tidvarf! Denna tyckas de ej haft
det inflytande såsom i forna tider. Samuel
Vildeman till Vilmansgård, äfverste, dog i for-
tiga omständigheter år 1671? och med honom
utgiick denna ätt i Finland. *)

*) Se p. 14. och 15. 1.

*) Se p. 66

*) Se p. 17. 50

Äfverste utgiick Golavittska familjen *) med
Oscar Liontranten Petter Golavitz till dans-
riä, Segelby och Ruggorn. Han var född 1606
på Sannas, och utmärkte sig såsom en from
och dygdig Man. Till var Rykt förärade han
svartskanda, kvant bland må nämnas en stor
mejsing hustkrona, och den äldre af de mäskas
Rar som ännu nyttjar. Men hans äldedom
blef nog bitter igenom sin enda Son Johans
slaka banföränd, hvilken i den grad samantalar
att han till och med pratt hafva hotat at mörda
sin egen Fader; hvareför denna ifrån gjorde ho-
nom aflös, och förklarade honom att keta
ovärdig att keta hans barn. Han dog 1673,
och blef med mycket ståt begrafvad uti Roppars
kista. Sonen blef äkt derpå dömd till döden
af Abt kofvätt, för några små men eggrundas
de beskyllningar på Prisk Rådet Erentz
Erentz, och en desi ogifta dotter, men hvil-
kar innehåll är mig obekant. Domsen luv-
drades af Konung Carl XI och förvandlades i
evig landflykt. Ruggorn återgiick igenom

redactionen till R. enan, men Degerby och Tans-
 när tillfälls igenom af eller Riss Herr Öfversten
Gustaf Gustafsson Vrede som dag år 1698 och
 var gift med en Britta Creutz som efter sin
 mans död reste äfver till Stockholm!

1) Se p. 15. 2.

Terrvike tillhörde i början af detta lidehund Robert Lichtow som af sin hustru Catharina Gutrie
 ärfde egendomen. Vid hans död 1698 tillföll
 den Öfversten Minton v. der Trenda som var gift
 med Probst Lichtow syster Catharina 2)

2) Samf. p. 48. 1.

Larsdalk som förut beboddes af Dufva flög-
 ten, innehades nu af Anders Hållbo hvilken
 dog år 1682. Hugguttha familjen på Sasaby
 utgick år 1686 med Mili Huggut. En af hans
 döttrar blef gift med Prosten Serlaskari 3)

3) Se p. 87.
 4) Se p. 60.

General Major friherre Sabian Berendes 4)
 bodde en lång tid på Litjendalk, men ägde des-
 utom Näse hvilket han sålde til Hans Boye
 och Vätstär i Derno Märgård. Ex pro cessi
 emellan honom och Lorentz Creutz angående
 den lilla ön Hamlekär är märkvärdig. Hans
lekär ett betydligt fiskeställe för Skärboerne
 hade blifvit ett tvistämne för Saxlex och Vät-
stär innehafvare. Begge ville tillägna sig den-
 samme, ja veda den ligger emellan begge
 ägor lika. Men då ingendera med fullgiltiga
skäl, härtill kunde bevise sin rätt dömdes

att den skulle tillhöra den egendom till hvil-
 ken den lag närmast, hvilket igenom mät-
 ning skulle utökas. Detta skedd och Sax-
lex erhölet kobraen. Större delen af sin
 lefnad tillbragte han i Viborg och dag år
 1678, sedan han förut år 1654 blifvit
 uphörd i Friherlyft ständ. Hans brader
Petri Præd Johan Berendes ägde Sköns-
berg, numera Piskors stället i Borgå!

Ibland de egendomar som lags på höga stam-
 men af sjön, emellan Torsby och Derno Myrka
 är i sjöområdet Degerby märkvärdig. Marten
Jönsson som förut blifvit rikend, inneha-
 det det samma, och satte det igenom sina
 inflyttar och sin verkstämhet i anseende.
 Hans nämnde utgå mycket i denna tidens
 handlingar för en man hvilken älskade
 ordning, och skyddade sina och sina gran-
 nars ägor ifrån andras växlar. En lång
 tid hade varit emellan Torsbyggarna och
Garpgårdarne angående rätten på Torsby
 där de förstnämnde ville göra alla möjliga
 inqver. Hans Klarson til Rastar hade
 ridan år 1551 dömt uti denna sak, jätun-
 da att Torsbyggarna skulle äga nödra an-
 dan af ön och Garpgårdarne den födra.
 Men emedan de förstnämnde öfver-
 trädde domen lat Marten Jönsson åter
 renovera domen år 1641 d. 9de Sept, sedan

1) Se Stenmans Adelige
matricul och Gezeli
Biografiska lexicon.
 ut. Berendes.

2) Se p. 15. 2.

han fömt år 1629 och 1640, latit undraga alla
ræer och gärda nya gårdsgårdar (enligt utdrag af
hans dagbok). Gårds-gården var då en stor by som
innehållade utom Segersby äfven Hagabökle
som tillhörde en Henric.) Jordar som till-
hörde Clas Boye och lören hafva varit det nu
så kallade Plaske hemman. Orjar och Biggar
innehades af Eric Marcusson. Dett förra
år det nu varande Ollas och det sedan som
sedan fall i öde, utgör nu Ny Kulla.
Suethorn äfven denna tiden en del af Gårds-
gård, Känner man blott till namnet, men
var kanske det nu varande Bayars ruffhald;
här af har Suettbacken ännu sitt namn.
Det tillhörde Löns mannen Mati Hindigson.
Giärbökle var skilt ifrån Gårds-gården och
tillhörde Herr Psullers. På Serklax bodde ännu
Johan Danielson till år 1630, då hans son
Probstén Petrus Serlachius emottog den sam-
ma. Erlandsbökle tillhörde en Pernovius,
Bergby en Murmin och på Bragnäs hade
en Schirik Scilt inspection på Profens gård
och på andra hälften af Bragnäs bodde en
Krok som sedan blef den omnämnde Scilt
Svårspader. Om de så öfuga byars innehaf-
vare har jag ej kunnat erhålla någon sam-
skap.

1) Sept. 15. a.

Of allt detta se vi att de lifsa egendomar varit
bedröade af Adelsmän. Det inflyande som Vil-
demonska familjen i förra lifvarpet hade
haft uphöjde väl nu, men i det pålet Steg
Creutzarnes magt till en höjd som oematstånd:
ligt verkade på hela Soukenen. De visade sin
högtet ej allenaft på sina underhafvande, utan
äfven andra af lägre stånd måste rätta tonen
efter deras vilja. Detta exempel följdes äfven
af de lägre, och den som Känner Suengui
till stånd under Dröthning Christina, Carl
den 10de och Carl 11te finner däri en lek-
ning af tillståndet in om vår fäskten.
Men då de gemensamt arbetade på att om-
drettyka de andra stånden, uppstod viktiga
tvister dem sin emellan, hvarom flere af så-
ra handlingar vära vittne. Detta självänd
som ökades igenom många dubbla donationer
af Dröthning Christina, och som fullkomligen
rotades igenom de många krigen och för-
myndare regeringens vårdslöshet, erhöft till-
väl en betydlig förl genom reductionen under
Carl den 11te. Likväl behöll Creutz alla
sina egendomar i Perno, och blott de do-
nerade gårdar: Kiviräbb och Nykyrka
förlorades.
Dröthningens införande hos under samma
Könning hade äfven ett viktigt inflytande
på egendommarnes öfverhafvande, som på taube-

fattit. Egendommarnes värde bestämdes nogare-
Folkets bevärs minskades - och fallökningen
befrämjades.

Men i synnerhet utmärkte sig denna tidens
känslighet igenom en öfver gudlighet, hvar-
verken man i synnerhet ienkände uti de män-
ga gåfvor till Kyrkan, som utgöra största delen
af de i inventariiboken förekommande an-
teckningar. Dertill kom ännu den för de-
ren att begravningsplatser i Kyrkan utafom
gaf en närmare rätt till himmel. Hvar
och en något bemödad köpte sig en sådan
sorn efter sitt läge och storhet betalt med
ända till 250 Dal. utom gräfvningen som
derfutom påstode 30 Daler. Vår Kyrka har fullt
med sådana grafvar, hvilka således ej litet för-
ökade des. inkomst. Bojarnre byggde sig ett
färskilt grafhor på södra sidan, som ännu
kallar Isnär grafven. Kyrkan var också
då mycket rikare än nu, ehuru den ej sålunda
den som såkt beräfsa den sin egendom, ty
redan år 1664 anmärker att Kyrkan blifvit
bestulen; äfvenså år 1687, då blott 9² Daler,
blefs kvar Karjan, att förbigå flere andra
gångar i sednare tider, då ibland annat, den
sista gången, Ralken som blifvit tagen af silf-
verberget vid Torby, bortstäl, utom att felder-
mera kunna i egen sinness.

18 sep 96

Af dem som igenom gåfvor till Kyrkan
nu gjorde sig förtjent af församlingens
erkänsla och sämness Thomas Pehrman.
Han var fattrebarn, men reste tidigt till Håk-
holm, där han blef handlande och sitt råd-
man. Om honom anføres att han såsom
en rätt betänkt Christen har sin sörne Kyrka
ihågkomma velat; ty, han var fränkt till
desi egendom följande år 1684 hit ankomme
profetlar: En stor Vinkanna, en Vinkalk,
en Ask, en Salkitt allt af Silfver, en stor
mering; Ginstkrona af 4 omgångar rind för-
gyllda Knappar, en rind sammetets masphake,
och Altarduk, 2re hofvningar om 50 Dal.
att utdelar ibland de fattiga.

Ehuru de flästa Egendomar vidan i förra
Århundradet erhöles sina bestämda räer,
så fanns ännu mycket skog som var ge-
mensam. Så hade t. ex Garpgard, Thors-
by, Blyberg, Bayars, Segerby alla ge-
mensam skog och ägar, hvilket år 1669
ad protokollet in fördes, på det en sådan
" gammal godsamji måtte deras efter-
" kommande till eftermätelse införas, för-
" skändes att hvar och en skola få nytta och
" bruka ägorne samfällt, dock må ingen
" der andia när inga någon åkergård eller
" ångland ävärka. Men ejist fika och sa-
" ra all amorstädes uti skogen, dock utan
" afuflödh, svidja huggande etc etc

Den smak för vitterhet och Ländam som under
Drottning Christinas tid utbreddes sig i Sverige
fann äfven efterlyst ibland Ferno Adels. Piter
Rådet Ernest Johan Creutz gjorde sig i synner-
het förtjent om litteraturen, ty utom annat
har han ifrån Italienska till Latin öfversatt
La pietra del paragone politico de Bossa-
lini under titel af Lapis Lydii Politicus

1) Se. Mémoires Concer-
nant Christine Reine
de Suède, par Archenholtz
Tom 1. p. 497.

2) Se. Holmia litterata
p.

Amsterd. 1642. 12me. Äfvenså har Herr Lands-
höfdingen Grefve Johan (Lorentzson) Creutz
utgifvit en Oratio paraguissa in diem nata-
lem Regis Caroli XII 21 Nov. 1695 Helm. 4to 2)
Men Juhakeren för vitterhet hade likväl vunnit
nog litet insteg hos den färrre hopen för
att kunna förtjina någon upmärksamhet.

En Klackstapel upfördes år 1661, hvilken ännu
står kvar, ehuru den sedan för 50 år sedan
har varit under projekt att nedrivas. Den kostade
i ett för allt 200 Daler R. m. Om här fört varit
någon Klackstapel eller om Nytkan haft torn, Rom
numera ej utredas.

År 1689 upfördes en finsk Nytkan af trä, som
ännu står kvar, och är nog liten, men likväl til-
räcklig för de få firmas som firmas inwon för-
samlingen. Kreditstolen som fört varit i den
Svenska Nytkan är prydd med Nildermannska
och Creutzska vapnet samt årtalet 1554.
Under des. gån hafva flere ifrån Lovisa Rönt

sig grafställe. Men sedan år 1750 har detta ej
skett - i d. Koppellen har aftagit och Gladen
Lovisa har erhållit en god och vyerlig Nytkogård.
Något borde ännu sägas om fullkmängden. Men
de här om inga anteckningar finnas såsom förbi-
gå detta ämne. Den borde likväl hafva varit
mera i till ännu aftagande, emedan man redan
år 1654 klagade öfver trångfält i Nytkan; hvil-
ket föranlet Profften Stachens att föranställa
om en ordentlig bänk delning, sedan fört
flere nya bänkar blifvit tillfatta. Sedan
denna tiden har bänkdelningen fyra gån-
gor blifvit förändrad och sist år 1794. Obelatt
en laktare fanns uti Nytkan.

Stutligen någa ord om Prästerkapet.

Sedan Profften Sordackius Stachens med beröm-
lig nit ständat sin församling uti 27 år, dog
han år 1680. Och efterträddes af sin Svärson
Herr Mag. Petrus Sordackius som hettill
erhåll orkällig Rättelse.

Kapellaner nämnas flera, ehuru man ej få
någa Rom bestämna i hvilken ordning de
afsatt. Detta blifver i synnerhet af den orsak
fört att här varit alltid 2re Kapellaner
kittika, hvilka i anseende till tiden då de lef-
vat lätta kunna försvåras. Under Stachiens tid
nämner Samuel Alverius, Johan Harsjellblätt
Nicolans Olai Sylvius, Eric Hoffman, dog
1696. Tobst Törlin och Herric Vedman 2) 9 p. 39
lefd under Profften Sordackii tid; men om
den mera fram delar i

1) Se p.

3de Kapitlet

Församlingens historia ifrån 1700 till när va-
rande tid.

Ett tidevarf upgick som: den möhn det till-
båd glada utfigter, framstälde de ryfligaste jee-
ner. Ett krig hade utbrutit emellan Sverige
och Ryssland, och det för Sverige olyckliga fölg-
der äro af historien för mycket bekanta, så
att behöfva vidare omordas. Likväl må vi ej
förbigå vår församlingens enlitta öden under
detsamma, och hvilket inflytande det kunnat
hafva på det folk-mängd och apadling. — Sedan
Helsingfors år 1714 af Ryssarne blifvit intagit
öfver de Svenskarne som fört hade upbiant
staden, till Borgå och sedan till Mentzala.
Men Ryssarne som efterfatto dem, ständade
några dagar i Borgå, hvarefter 12000 man
begäfos sig till Pernö. Här intogs de en
holme under Tervike gård som ännu i
dag kallas Rysson. De besatte holmen omätt
omkring med jordvallar, arlade Magasiner
och Öfverbyggnader, af hvilket allt ännu bar sig
tydligt synas. Öfverbyggnaden hembredt ifrån
Gisfärböle som ligger midt emot ön,
och hvilka inbyggare som ännu hafva
i öde, för att i Ryssarne söka flyddt emot
en uppretad och öfverläfven fändes.
Detsamma var förhållandet med de andra byar-
ne. — Allt hvad landtmannen hade af förra

1) Jämf. Norbergi
Länns och Länns
Carl den 14de
s. 457.

är samlat. bärstags- ängarne förvandladt till
betesmarker för Ryssthorps hästar — fälten som
föret varit råg och Korn, ärenna mörka en
allmän stråtväg, än upbrukade åkerfält. —
stod under då om frukten och ödnad föra
mädde folket att lämna sina gödi: öde?
hvad vinder om mortaliteten för dubblader.

Allt detta tycker man redan långt fört
hafva besurat, ty 1710 blefvo efter Landshöf-
dingens order, Klackorne nedlagne och
förde till Helsingfors, och förmodeligen
Därifrån öfver till Holmholm. Aret fört
eller 1709 inpackades Rysskane ölfver och öf-
viga egendom och fördes med Rysskane ölfver
till Thalngård. Rysskane stora Guldronor,
4 till antalet, blefvo år 1712 nedgräfdt i jor-
den. För detta arbete är räkningen upptagen
ibland Rysskane ölfver, men märk-
värdigt är, att dessa alltid kunnat åter-
finnas. Stället var förmodeligen en hem-
lighet för några visja, hvilka kunnat
redan under kriget bortdaga. —
General Gouvernemen Grefve Carl Nieroth
som hade befälet öfver trupperne, dog i Gis-
lom d 25 Jan. 1712, hvarefter Leffbecker
och stultigen General Carl Arnsfelt blefvo
öfverbefälhafvare. Arnsfelt hade utgömt
fört af Sabelhjerta tillhandlat sig Safra-
le och af Boye Jonäs. Men öfver dessa

2) Se s. 44.

1) Se s.

blefso lemnade i sticket, sedan han med sin
 nödgader retirera uppåt landet. Tenite såsom
 nära belägit till Pysjöu, torde ifynnerhet hafva
 lidit. Man berättar äfven att den gamla stora
 byggningen som då myk. blifvit uttinnad, blifvit
 nyttjad till stall eller Magasinen. Det tillhörd
 då Officeren Adam Gustaf Muhl som var gift
 med Anna Maria v. d. Trenché, dotter af Ca:
 piten Marten v. d. Trenché och Catharina Lichten:
 hultens föräldrar i förra tiden varo in:
 nehafare af Tenite.

1) Sep. 28. 2.

Men ifynnerhet led Saxflax såsom närbelägit
 den allmänna sagan en oöfkräftlig skada.

Derf innehafare sedermera General Major
Carl Gustaf Creutz, äfjohde Komung Carl
 den 12te: i Rissland, där han lyckligt utförde
 många viktiga företag, men blef slutligen
 fången vid Dnieper och fänd med sin öfriga
 landmän till Mascan och slutligen till Sibirien.

2) jämf. p.

Den mätning jag nu lemnat är tillräcklig
 att gifva ett begrepp om tillståndet inman st:
 ren, och man förmodar med skäl att under
 sådana tider den högsta tempel ej ofta varit
 öf. nat, och ännu mera sällan besökt. Så:
 dant var också det verkliga förhållandet. De
 de flästa närgränjande st:
 kapet flytt undan, och lemnat sin försam:
 ling utan vård, så att man på flera st:
 måtte

få sig en själsörjare. Terno var här:
 vid ett undantag. Drosten Werlachius som
 gvarstadsrat vördade ej allena sitt eget Contract
 utan äfven flere omkringliggande för samlin:
 gar. Då Consistorium: Borgå skat Prigeto
 skall måste uphöra, höll han ett Consisto:
rium extraordinarium på sin gård Seltax
 och förordnades äfven af Rysska Landtræ:
 det Tiefenhausen till Præst uti det Samra:

Jämf. Biskop
 Alonzi Borgå Gym
 nasi historia i Del
 p. 66. ut öfverat
 1786

Ämmel efter Prigeto slut hölls här sista Gen:
 sista församling uti ett rum som intill sed:
 vare Stören stalt gvar under namn af
Biskopskammaren. Kapellans Johst
Sotelius och Henric Vekman hade äfven flott
 varit. Men i deras ställe biträddes han af en
 studerande Anders Skipping hvilken till
 detta ändamål af honom blifvit präst:
 sigd: Terno Rytta: —

Anteligen Rom freden år 1721, och de kringlig:
 gande åbourne samlades åter småningom
 till sina Råna men ödelagda husstomter
 och plogen upbröt ånyo de gärlövatla åter:
 lindorne.

Men förrän vi gå vidare låtom of anmär:
 ka, hvilka förändringar föregått med
 egendomens innehafare i detta tiden var
Saxflax som nu i 250 år varit en Creutz
 2) R. egendoms tillföll anteligen år 1747 Herr

Lagmannen Johan Christoffer v. Monan som
blef gift med General Major Carl Johan Creutz
dotter Hedvig Helena. Dennes son Herr Lagman
Johan Christoffer v. Monan som sedan äfse
egendomen, dog år 1860. Under Saxflax här
omn följande egendomar: Bagarbökle,
Fansväs, Grefbökle, Homenäs, Keufalö,
Lappnor, en del af Pittkäjä, Strömmen &
Sjuserby som en del tillhöit Creutzarne tillfall
år 1745 en Villebrandt som var gift med Elee-
noia Creutz. Sedmera blef det fölot till
Oloffe Muhl på Terrike, hvar under det
allt sedan har höit. Oloffe Adam Gustaf
Muhl som dotter Anna Dorothea Muhl
blef sedan gift med Peter Prædte Otto Vilhelm
De Geer, hvilken som Herr Landhöfvingen
Grefve Probert Vilhelm De Geer nu äger dessa
egendomar. Vilmanngård blef äfven igenom Kap
lagt under Saxflax Terrike. Derfutan lyder
därmed följande: Perno belagna egendomar:
Baggnäs, Edö, Gerby, Sandvick, Thorsby, Mys-
gård, och Othväs.
Forby Bräk som anlades af vice Presidenten
Lorentz Creutz, tillfall af Herr Grefven
Reinholdt Niesseth som var gift med dennes
dotter Hedvig Ulrika Creutz. Derföter blef

1) Se p. 25.1.

Prædte fölot till Præbysation Henric Norström
och sedan till Handelsmännena Meister, Schi-
ou, Salck, och Hoffmann arfvingar. Nu till-
här det Herr Kapiten Lars Salck hvilken
till sig inlöst alla öfriga arfvingar andel i
Prædte. Han äger derfutan följande: Perno
belagna egendomar: Isnäs iguan sin sin
fröminnan Ulrika Charlotta Arnfeldt, Grägg 2) p. 37.
bohle Præstgård, Sjögård, och Tränäs.
Malmgård är äfven en Creutzisk egendom.
Därmed hör äfven följande: Teelors,
Kuffkäpi, Prick, och Veckaby.
Käse med Malmby och Mästlax Käpter
af Kapiten Lorentz Glanzstjärna. 2) hvilken 2) p. 26.
sedan fötade dessa egendomar till Oloffe
Lieutenant Jägerhorn, hvilken arfvingar åter
fötade egendomen till Herr Kapiten Uno
niur som nu äger densamma.
Saxflax som efter Generalen Carl Com-
feldts död tillfall dess H. de son Oloffe
Lieutenanten Claus Arnfeldt blef af den-
nes arfvingar Herr Lagman Paron
Carl Hendric Arnfeldt och dess syster
Lovisa q. m. Kapiten Berndt Aminof
förfald till Herr Rig: Prædte Jacob af
Sorsjöller.
Isnäs tillfall Olo Sonen af ofvannämnde
General Carl Arnfeldt, Herr General Ma:

jour och Chefen för Calmar Regimente Baron
Eric Arnfeldt - och Torde Eric och Clas haf-
 va gifvit sina Systrar någon bindig Öfen.
Eric Arnfeldt hade en Son som var vanförmig
 och dog år 1805. Hans systrar som var gifvit med
 sin Kusin, blef Modor till sviherrinnan Ul-
rika Charlotta Sabelk född Arnfeldt som nu
 äger Donar.

Segerby köptes af Profften Stachens och be-
 boddes efter hans Död af desi. Enka. Sedan
 försäldes egendomen till en Akerstedt och
 efter at till Kupelkaren Petter Hjerning, hvil-
 ken var gift med Hedvig Serlachius och Svä-
 ger till afvannämde Akerstedt. Då denna dotter
Märtha Akerfeldt sedan blef gift med v. Pastor
Johan Forskälle förvärfade egendomen å nyo
 af honom och hans svägar Fenric (Theoric?)
Akerstedt; men tillföll åter v. Pastor David
Hjerning som köpte halva Prestökället
 af den förra Son Öfverste Lieutnanten Lari
Akerstedt och äfve andra hälften igenom sin
 hustru Suljana Forskälle. Härnuder här
 såsom Angreuter Blyberg hemman, och i
Utkäppa $\frac{1}{6}$ mantal.

Olav hemman såldes af Grefve Carl Gust. Creutz
 till v. Pastor Forskälle hvilken dotter sedan blef
 gift med Prestökällaren Gabriel Prastman hvarefter
 det ämnar lyder.

Gjellerbohle som tillhöde Kyrkövärdin Sten-
Strom, köptes äfven af v. Pastor Forskälle
 och innehafves nu af desi. arvingar.

Solax som tillhöde Öfverste Fr. A. v. Sw. (?) Sept. 26.
Sahlen tillföll igenom denna dotter Eva So-
fia som var gift med Kapiten Johan Carl
Creutz denna familje. Men som sedan att
 lyda under Baron Prable Gottlieb Vrede
 till igenom gifte med den förintnämnde
 dotter Eva Christina Creutz. Deras Son
 vice Höradi Häfdingen Herr Baron Carl
Hindie Vrede äger nu egendomen, och har
 gjort dänfri en utlytning närmare till
Sjön, den han kallat Prussias.

Pragens tillhöde först Länsmannen Sma-
len och därefter desi. Son Samuel Smalen
 hvarefter hans Son Öfverste Smalen
len sålde egendomen till Lagman Herr
v. Monan, och denne sedermera till Herr
Öfverste Lieutnanten v. Ehrnroth.

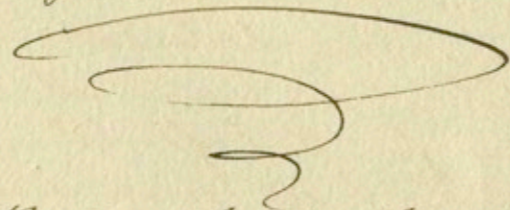
Labbj som varit en Boye tillhörig egen-
 dom tillföll igenom gifte Herr Öfversten
 och Pöddaren v. Eschen, hvilken Enka
 ämnar äger desamma.

Serklax tillhöde Serlachii arvingar intill
 sedan tiden. Secker Carl Serlachius
 sålde ena hälften till Profften Stogman

af denne åter till Herr Kapiten Sundberg som
nu äger densamma.

Veckas hemman i Thorsby är en nyare utflyt-
ning, och har tillhört en Landtmätare Val-
berg, hvilken enka bodde här ända till år
1802 då hon dog. Hennes arfvingar förfäld-
tummar till Herr Kapiten Prosenberg enka.
Nygårds hemman äfven i Thorsby, köptes
af Herr Kapellanen Eric Lönrot, inläst af
den af hans Maj. Herr Lieutenant Appel-
roth, hvilken åter fälde det till Herr Prä-
st och Handelsman Wæstlund i Bronga, och
denne slutligen till Herr Grefve De Geer,
dets svarande ägare.

Alla öfriga byar och hemman tillhöra
bänder, hvilka dels som skatte dels krono
innehafva densamma.

En del af Ryskans siffrer som ej hade blifvit
fördr till Malmgård, hade Kapellanen Johann
Sollius tagit med sig på flykten. Vid sin
återkomst fördrade man af honom red-

1 se p. 37.

görelse därför, men förigäver - han dog
näst under processen år 1726, och hans
arfvingar dämder att betala det förlorade
silfröt. Vid frågan om hans efterträdare
proponerades Anders Hipping som redan
så länge och under hela krigstiden ha-
de betjänat församlingen, men en stor
del, skryllande på hans höga ålder före-
flogo Johan Haberman ett soknebarn
som nu uppehöll sig i Sebbo, och var
mycket yngre. Dets förslaget hade äfven
gått i fullbordan, om ej Haberman frivilligt
affagat sig deras kallelse, hvarefter Anders
Hipping infattas i kyrkan. Förut hade
likväl den andre Capellanen Hennis Veck-
man i allmän soknestämma, flere gån-
gor upväckt den frågan om ej begge
Capellanerne kunde förenas, för att
af honom ensam bestridas; men detta
blef afflagit af den grund, att soknens
område var för stort för att af en enda
kunnas skötas, och man kunde ej
afrika lifian en inrättning som ifrån
minnes tider varit gällande. (Likväl
ej längre än 100 år tillbaka, se p. 35. jämför
Valquist Handbok för Ecclesiastiska besörjnings-
män p. 230. och Wästman ut. Capellan.)

1 se p.

Den första lönge af betydhet som församlingens flit vid vid Rännar efter Kriget var nya Klackors anskaffande. Hvar och en contribute: made dertill efter råd och förmögenhet och redan år 1725 hade man en ny Klacka: Klack: stapeln. År 1728 hade en studerande Am: brofins Bedingsson som på Kongl Majest: befallning repte omkring landet målat en ny altar täfla: Kyrtan. Om det var den samma som ännu finnes och före: ställer Nathoardsens Präst:skelle, så var hans talang ganska mätlig. —

Präst på rum: Kyrtan äfverklagades hvarföre man år 1726 projecterade om en ny läktare byggnad, men församlingens fattigdom tillät ännu icke att verkställa detta arbete, som först 20 år därefter fullbordades. Dersutom hade Kyrtan denna tiden undgått en stor reparation, då endast Murmästarens arfvode steg till 600 Daler. — En betydlig summa nöd, men som tillslut ej blef så Ränn: bar igenom den hjälp som Säkners Hjälpkaper hänti lunnade den fattiga Allmogem. Clas och Eric Armfelt uro Kyrtas öfverståndare. —

Emidlertid hade Prästen Sorlackius för sin ålders skull erhållit tjänstledighet, så att ifrån år 1734 förestod: sig själv af hans Son Petrus Sorlackius ända till år 1738, då han dog. Men yppade sig åter nya fridighetens om hans efterträdare, i det att en del önskade den afledne Prästens Son, och en annan del Johan Haberman. Man tvistade med häftighet, och att sluta af präst:skolorna, hade man oaktadt Prästen Sorlackius förtjänster, många anledningar till misshojer emot honom, hvarföre man äfven ville utestuta hans Son. Man besnydde honom att hafva lemnat de fattigas lik obegravne, och att slukt:besök m. m. Då hans egen nytta ej såg därefter någon vinning. Detta oaktadt erhöi Petrus Sorlackius de flesta rösterne, men kom ej att ordentligen tillträda sitt embete, ty han blef uti det kort därefter begynte Prästen Kriget slut: ten i slaget vid Villmansstrand, där han var med ett regemente Jägar:regiment.

Men förenade sig församlingen att enhälligt kalla den omnämnde Johan

1) Se p: 88

Haberman, till sin Däster - en man som genom sin godhet, saklighet och nyttiga arbetssamhet gjorde sig förtjänt af sin samtid och sina efterkommandes ägning!

Men ett nytt krig utbrast 1740, och lemna de lika bedrägliga minnen som det förra. Den frada som Carl Johan Creutz ledit på Saxflax vinderades till 17274 Dal & öre K. m. Äfen är att förmoda att fienden vid sitt genontåg borttagit Kyrkans böcker och räkenskaper, emedan vi för år 1744 äga inga förteckningar äfven sådda och döda. Attmärkare är det af Protokoller att bevisa det alla handlingar på Seljen dahl gård, blifvit använde till Rationer.

Profften Haberman som under det förra Prusska kriget varit flere år fången i Liberi: en, flydde år 1742 med hustrun och barn äfven till Stockholm. Församlingens värd anförtrades emmedertid af Kapellane Anders Hipping och Vekman hvilken för sin höga ålder nog litet kunde uträtta, och Petter Hipping som vid sin faders död år 1739 blifvit vald till hans efterträdare. Men denna är till Kammer egentligen den förförändrade Adjungent Herr Johan Forskallh. Alla sina ämbetsförteckningar måste han göra till fört,

1) Jämför: Oriskop
Alopi Borgå kyrka
nafii historia pag 1731
i noten.

2) Se p:

emedan hästar och åkdon fattades. Likväl var han outhärlig, och förenade därmed en viss mildhet och behag i umgänget som gjorde honom älskad af höga och låga. Denna fläkt, till hvilken äfven vår lända Däster Forskallh som dog i Arabien, hör, härstammar ifrån Simon Forskallh, som på 1500 talet var Däster i Saga. Han hade fem barn af hvilka den äfta var stamfader för Däster Forskallh, och den andra Sönens - Sons Sons Son, var denne vår Johan Forskallh. - Vid Vekmans död 1742 blif han enhärligt vald till att vara andra Kapellane, hvilken syfta han bestridde i 37 år. År 1732 Löttsi Bi:Kop visitation af Bi:Kop Geselius och år 1737 af Duffenius, och emedan Kapellane Petter Hipping (däsmunde Adjungent hos sin far) ej blifvit prästvigd i Borgå, fann Bi:Kop för godt att taga honom i ny examen, och emedan han fann honom nog frag i sina Räkenskaper, förmanade honom att söka fullkomna sig i de för en Prästman nödiga vetenskaper. - Straxt efter krigets slut hölts äfven Proffte visitation på Kyrkans räkenskaper äfven, och justerades.

För de fattigas räddning upföttes år 1745,
en fattig böija vid stora Landvägen, där fri-
villiga gifvar för de fattiga skulle insamlas.
Samma år blef: Polavittska grafven funnen en
Kopparkista som tillhört Petter Polavitts, om
hvilken förest är talat. Bredvid denna har
stätt 2de andra dybara likkistor, af hvilka
den ena innehållit en balsamerad Man: qv:
fun, och den andra ett fruntimmer med ett
barn på armen, sprukt i atlar. Kistan var öfver-
dragen med svart sammet och beslagen med för-
silfvade plåtar. Ofvån låg ett Krukskä af
gjuten Malin, som ännu förvaras i Sakristian.
Lector Kraftman i Borgå som tillhandlat
sig Degerby Præstgård af Vredes arvingar
och lät ränsa grafven, blef genom almåns
fotkränkning ålagd att låta ofvånämnde lik-
kistor ligga otubbade.

Redan år 1756 hade Lectorn Magister
Progius i Borgå sökt att vinna Perno
till Annex för Eloquentiae Lectorn, men
detta stannade tilli vidare endast i projecter.

För att afhjelpa de slagenheter som en ofta
infallande misfväst författar, beslöts att
inrätta man skulle inrätta Sakris Magasinen,
hvilket äfven igenom Kongl. Majest: reso-
lution af d. . . 1758 stadfästades. Det
ena är: Perno Rykoby, och det andra i

Se p 27.

Se p 28.

Hardorn. Men framdeles vidare om denna
inrättning.

Degerby Præstgård blef år 1750 inläst af
Kronan för att där få anläggas en stad,
hvilken då Konungen år 1752, besökte den
samma, och till namn efter Hennes Majes-
tät Drottningen och blef kallad Lovisa.
Staden är nu helt och hållet skild ifrån
Perno, och lönar sin egen Pastor, som
ägar Pytis och Elmäs till Annexen.

Da Haberman år 1756 afsonnade blef Herr
Professor Bengt Kroh kallad att vara Proff:
i Perno församling. Under hans tid under-
gick Rykban en stor reparation, Predikstolen,
Altaret och en del bänkar målades, och västra
delen af Rykban som begyrt ramma, reparera-
des. Han skildes skjett, såsom en god och gäst-
fri Man, men som nog litet bekymrat sig
som sin egen omni, och ifyrrohet sin hustrus
slag, som ännu minde än han tagde gifvan
att hushålla, hvarföre äfven vid hans död
år 1771 huset efterlemnades ej: de bästa om-
ständigheterna. Han efterträddes af Herr Ei:
quaders Predikanten Petter Berg, som
sedan gifte sig med sin företrädare Enka
hvilken under närdnet förflöt 2de års
antikningar öfver födda och döda. Han
hade liksäl ej varit på förslaget, hvilket
utgjordes af Herr Domkyrka Kapellanen

1) för 30000 Dal. Km
2) samf. Högskola
3) omgifvor Stads Rådhus
4) Lovisa af Henric
5) Biskopman. Års 1776
p. 3

Joel Jacob Petrejus, Pöytäkirjojen Pastori i
Nyland. Infanteri Herr Georg Lager och Pöytäkirjojen
i Kolon: Helsingfors Henric Forsius, utan blef
för sin beredwillighet att försörja storbarnet en-
hälligen kallad. (Den midlerta af ofvannämnda
de Prästmän hade varit nådärpredikant),
år 1777 hedrades han med Probsttitel, och
dog år 1784, allmänt fattnad. Hans Ad-
junkt var Magnus Rindander som sedan
blef Kapellan till Heinola.

Kapellanen Johan Forskall dog år 1775
d 14de Augusti. — Såsom hans lefnad var be-
haglig, så var hans bortgång bedräflig för
hans efterlemnade vänner. Till hans efter-
trädare upfördes på förslag, Klackare sonen
i Pernö, dåvarande Läraren vid Terwike skola
Herr Eric Lönnroth, Örnäs Predikanten i Sorby
Johan Albröm, och Adjunkten Johan Vall-
sius, af hvilka den förstnämnde såsom Sotne-
barn erhöft enhälligt kallelse, och den 20 Oct
1776 fullmakt. Den andra Kapellanen Petter
Hjipping hade emidlertid samma år d 7^{de}
Februari blifvit hedrad med v. Pastor namn
och kort därefter eller d 26 Oct erhållit sin
son Henric Hjipping till beträde att tjän-
sten under sin höga ålderdom. Petter Hji-
ping var gift med Hedvig Serlachius Probstens

Serlachius Datter, hvilken förut varit gift med
Bataillons Predikanten Mæstlinde och haft
på Rönö. Med henne hade han tre stuf-
barn, af hvilka Prädikanten Herr Petter
Mestlinde i Borgå, ännu lefver. Egna barn
hade han 5, nemligen 3 söner och 2^{ne} döt-
trar, af hvilka en son David Hjipping och
2^{ne} döttrar ännu lefva. — Han dog år
1782, och på förslag efter honom upfördes
Herr Henric Vinter, Pedagojen vid Terwike
skola Herr Johan Henric Forskall och
Adjunkten Herr Henric Hjipping, af hvilka
den sistnämnde efter anstallet vald erhöft
fullmakt af d 20 Oct. 1783. Den 22 Mars
1785 blef han hedrad med vice Pastors
namn, men dog 2^{ne} år därefter eller år 1787.

Efter Prosten Bergs död blef v. Pastor
Jacob Skogman genom Kongl. Mägesti-
nådiga fullmakt af den 9de Sept 1789, efter
för samlingens enhälliga kallelse vald till
Pastor härfädis. Hans Adjunkt var Herr
Johan Sjögman, hvilken tillika med Ba-
tillons Predikanten Hyskstedt ifrån Hel-
singfors, och Örnäs Predikanten David
Hjipping upfördes på förslag efter v. Pastor
Henric Hjipping. Den sistnämnde erhöft

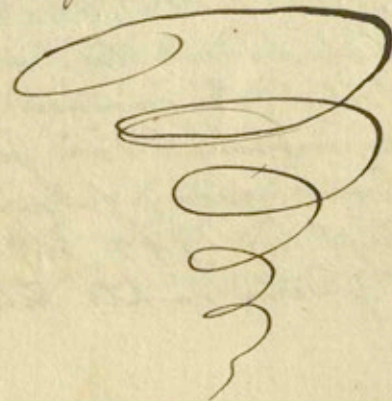
församlingens kallelse, och tillträdde sitt nya ämbete år 1789, hvilket han var i 25 år, till församlingens nöje förvaltad. Han är född 1754, prästvigd 1778, Prædicator i Torshög 1780, Kapellan i Perno 1789 och vice Pastor 1796. Sitt äktenkap med Kapellanen Johan Forskålh dotter Suljana Forskålh har han haft 9 barn, af hvilka Sonen David Hipping dog såsom Adjunkt hos sin far år 1811. Den yngre Sonen Anders Johan Hipping, som 2de är tjänat såsom Kammar Musikus hos Hans Kyssef Pruska Majestät, blef den 9de April 1812 prästvigd och kallad till Adjunkt hos sin far; men blef samma år de 9de October af Kyssef Råd utnämnd att vara Prädicator = Lärare för de Unglingar af Finnska Nationen som i Gymnasium uti St. Petersburg till en Övervisning erkännande antagne äro.

Kapellanen Eric Lönnroth dog år 1792, war efter den 2de Kapellans beställningen inlyst Kongl. Majests nådiga Resolution af den 22 Dec. 1791, flyttades till Lidingö till beständig tjänstgöring; emedan det nu blifvit förvandlad till ett Kapell under Perno.

Efter Probsten Strogmans Död år 1807

blef Perno på Lampis församling; begäran om till följe af Högvederligt förordnande, anslagit till Annex under Biskopen i Borgå. Sedan det 2de år af Akademie byggnad. Comiteen varit bostarrunderad, blef Dom Probste Adjunsten Herr Magister Abraham Moller kallad att vara en Pastor härstädes.

Sednare tidens händelser äro för mycket bekanta för att behöfa i minnet återkallas. Dock må ännu en händelse märkvärdig och dybar för vår församling: tiobäckerne förvaras. Då vår milda Kejsare Alexander den 1ste år 1812 reste igenom ^{Finland} hade vår Rycka den höga nöjen att blifva besökt af honom. De märkbara måln som då hotade Norden hafva försvunnit och en glad framtid är utskannad för oss och våra barn. —

4de Kapitlet
Om Liljendals Kapell.

Den tid Perno hade 2de Kapellanen, bodde alltid den ena vid kyrkan, och den andra på sitt bofäste Thomansby 2¹/₂ mil ifrån kyrkan. Därmed pålyftades att lindra bekväret för de sokneboer som bodde i det mvarande Liljendals Kapell, vid förefallande bandor, soknebud m. m. ty flera kyrkrogängen kunde, såvida ingen kyrka där var anbyggd, därigenom lättas. Men kapellanernas bekvärlighet gjorde att de mera ej gärna bodde på Thomansby, utan bygde eller köpte sig någon egendom, närmare till kyrkan. Då general Lieutnanten Carl Hornfelt på 1720 talet innehade Liljendals Öfverste Lieutnants bofäste, gjorde han desse den inväring att han tillät gudstjensten finas uti en stor Saal af Regimentets Pastorn som alltid vistades hos honom, och lernade dertill fritt tillhåde ej allenast för sina underhafvande utan och för närgränsande Byfolk. (Bygningen där han bodde äfvensom ummet där gudstjensten förrättades stå ännu kvar, sedan den efter andra Byfka Riket år 1742 blifvit anfengligen reponerad). Detta räckte till år 1731.

Men då öfverlyppet af Memriskon tilltog, och deris tvanighanda olägenheter yppades sig, nödgades han i allmän sokneflämman, på förtjänande skäl afsäga sig detta; men proponerade i det stället att gemensamt med dem som bo närmare Sästråst än Perno, på Krogbacken upbygga en kyrkstuga där gudstjensten kunde hållas, hvilket äfven beviljades. Uti detta bönehus, twarst sedemera den mvarande kyrkan blef byggd, förrättades gudstjensten war 3de Söndag af Prästere i Perno, intill sednare tider. Desse aflägsna sokneboer ingåfvo väl redan år 1746 en skrift till Consistorium, med begäran att få bygga sin egen kyrka, om löna sin egen Präst, eller 2de Kapellanen ifrån Perno, men utan vidare påföljd. På en förnyad ansöking hos Kongl Majest. resolverades den 28 Decemb 1791, att de ej allenast skulle få bygga sin egen kyrka utan och att andra Kapellanen i Perno skulle öfverflyttas till beständig tjänstgöring, sedan de likväl fört hade några bestämmt lönevillkoren. — I anledning häraf köptes till Kapellorn bohl i af Gustaf Kronokemman i Sästråst.

Söderby, som snart blef med nädig åtgång försedd. Men så vidt ett så litet prästboth i kungden skulle nödgar vida brist på präst och äfven på hö till utfordring, beflöt: att ifrån svart hemman ärligen skulle lemnas ett lapp ved och hö till 2 $\frac{1}{2}$ tll efter svart mantal; hvaregenom Kapellamen Kammen att få 59 lapp ved och 552 $\frac{1}{2}$ tll hö, då Prostället af $\frac{1}{4}$ och Liljendals Öfverste Vicarant: beställd utgörande 4 Mantal, som försädes, afräknas ifrån 24 $\frac{1}{2}$ mantal, hvaraf hela Kapellet består. I hvar måntal åtnjuter han utom den vanliga Kapellans Lönen, ännu enligt äfverens Kammele 1 $\frac{1}{2}$ Timmer som efter Mantalen fördelas.

Nu räknas till Kapellet följande byar:
 Liljendals Öfverste Vicarants Proställe, präst-
 Säteri af 3 mantal, Ånderby består af 6
 timmer, 2 $\frac{1}{2}$ mantal del. Kroko, del. Matte,
Drumbom 7 timmer. 2 $\frac{1}{2}$ Mantal, alla
 Matte, Eskilarn 7 timmer 2 $\frac{1}{2}$ man-
 tal, Kroko och Matte, Sästräsk med
Vegham 12 timmer 5 $\frac{1}{6}$ mantal, Kroko
 och Matte, Emborn och Garporn 8 tim-
 mer 4 $\frac{1}{4}$ mantal, Matte, Hoporn 11
 timmer 1 $\frac{1}{4}$ mantal, Matte och präst,
Hornarsby 5 timmer 4 $\frac{1}{6}$ mantal del
 Matte del. Kroko, Michelsviltorn 9 timmer

4 $\frac{1}{2}$ mantal, Skatte och Präst, — tillfammans
 59 timmer och 26 $\frac{1}{4}$ mantal.

Den första Kapellan var Johan Ingman
 ordinerad år 1783, Kapellan i Gust. Klack-
 församling 1791, Kapellan i Liljendal
 1794, vice Pastor 1792, död 1804. Efter
 honom kom And. Joh. Liljander ordin.
 1791, Kapellan i Anjala 1794 o. Pastor 1799,
 Kapellan i Afiskala 1810. Den nuvaran-
 de Kapellamen är Lars Tallgren ord. 1796.

Klackare kyrkan bestriddes allra först af en
 sextman Witten Hindrikson utan Lö. —
 Därefter beflöt att den tjänstgörande Klack-
 ren skulle få utbära Lö ifrån 12 hem-
 man, och stuteligen då Liljendal förvan-
 dades till Kapell, betala Kapellborne
 om rättighet de förut till Modurkyrks
 Klackaren aflemnat, till sin egen Klackare;
 samma förhållande är det äfven med
 Kyrkovärdstaren, så att de nu äro fria:
 allt, utom Kyrks och Kyrkhus repara-
 rationer, samt prästegårdbyggnad.

De Klackor som finnas i Klackstugan
 äro präst och Öfverste Henric Arinof
 som i stället erhåll till mat Klacka sin
 gård om lilla Klackan, hvilken varit

har förut, och blifvit hemtad ifrån Perno, där den existerat allt ifrån Täfvetiden. För öfrigt är ingenting att anmärka om Litzjendal, ty det har såsom förut är anmärkt, intill Jednare tider varit föient med Perno.

Såsom Durchaufare af Litzjendal: Öfverste Hofställe må ståtligen nämnas Sabian Be-
render som lifden år 1662, och Jes sig till Skoor och Litzjendal. General Leutnant Carl Arnfeldt tillträdde bostället år 1711, men måste samman år aftråda det till Pyrköp, och återtog det först efter freden år 1721.

Öfverste Herman Reinholdt Danke, som fick afsked år 1741, efterträdde honom, hvarefter Öfverste Fröberg, skulle inhålla bostället, men hann ej flytta dit förrän Pyrköp 2da gången 1747 borttog det samman.

Öfverste Henric Aminoff år 1750. — Bronn och Piddan Öfverste Horn 1759. — Ma-
joren och Commendeur af Kongl Svenska Sverdi orden Grefve Fredr. Porse 1776.

Grefve Gust. Mauritz Arnfeldt 1792. Ge-
neral Klinghspar 1796. — År 1811 blef
Bostället för Konars räkning bortabredda-
radt till Herr Öfverste Kripierrin.

5te Kapitlet

Om Adelige slægter och namn Runniga Männer.

Utän att ingå i några genealogiska under-
sökningar och alla de adeliga slægter
som bebodt Sökrans område, och hvar-
om det måsta redan i församlingens his-
toria blifvit omnämndt, vill jag endast in-
skränka mig till de förnämsta och äldsta,
såsom förordande den måsta ursprung;
kvantill räknar den Crentska, Vildman-
ska, Tietzka och Proye familjen.

Crentz

Härstamman ifrån Lari Matsson till Se p. 13.
Lorslax, om hvilken man ej vet annat
än att han lifde omkring år 1490. Hans
son Knut Larsson var gift med Brita
Lars datter, som lifde Enka år 1540. —
Matz Runsson Statorlaxen i Viborg, gift
med Prentka Sydikes datter till Skakö,
och Storgård, som förde ett nedhängande
ankare och på vänstra sidan en sexuddig
stjerna, hvilken och fördes på Hjälmen i
mellan 2de vingar. Han antager af Thim-
man såsom Stamfader för denna familje.
Marten Matsson fick sina förfäders

2) Kallar för Thim-
man Skyp hofsinge.

adelskap förenadt af Rönning Johan den 4de i
 2da Aug. 1569. Han var först Sker. Högvidsman
 och sedan 1561 fogde på Viborg - g. m. Mar-
 gareta Jägerhorn dotter till Bertell och Elisabet
 Proos. Lars Mårtensson Creutz dennes son,
 äfven slotts fogde på Viborg, Han var 2^{de}
 gånger gift 1ma med Anna 2da Margare-
 reta Arfwid dotter Vildeman till Gammelgård,
 (nu Villmansgård). Hår huggen: Viborg 1599
 d. 30 Sept, för sin delagtighet i Klibbkriget
 under Elar Blomming. Hans son var Ernest
 Larsson Creutz Herre till Sanfelax, Malmra,
 och Casaritz, Landshövdinge öfver Nowlandern,
 Öster och Väster Bottnen samt stathållare öfver
 Gessle och Uleaborg. Han var först öfverste
 för Tavasthusi och Nylands regemente, blef se-
 dan år 1627 d. 4de May stathållare på Dorpat
 och des. Län och slutligen Landshövdinge.
 Skjälslagen af Petter Lufva och biografien i
 Perno kyrka under en vacker grafsten.
 Han var gift med Catharina Hopp von Nohdors
 Hertig Magni Prins på Ösel, Johan Hög-
 von Nohdors dotter, till Kollberg, Herjen,
 och Propenhof. Hans syster Brita blef
 gift med Mats Torber till Sollax³⁾. Hans
 söner Ernest Johan och Lorentz blefvo friherran

x Datin So. folk. till 4
 del. p. 157 - men nämner
 den rätt. Herre till Pors-
 markhof. Den tillhör hans
 söner. Den dit fösta
 giftet nämner ej h. b.
 Högman af Öst. i sin
 genealogiska tabell öfver
 Creutzka familjen.

1) Se p. 20.

2) Se p. 33
 och Högman.

3) Se p. 26.

år 1654.¹⁾ Den fäire var då Landshövdinge
 öfver Nylands och Tavasthus län, men blef
 år 1674 Riksråd och President i Åbo Hof-
 rätt, där han och dag och begrafuades år 1694,
 men flyttades sedan till Perno. Med hans
 son Ernest Johan som var Åbo Akademie
 Konstler, utgick denna friherrliga gren.
 Den sednare Lorentz var Amiral, och
 omkom uti ett sjöslag emellan de Svenska
 och Danska under Mutterstadi kyrka på
 Öland²⁾. Gift med Elfa Siwall. Af
 Hans 15 barn äro de namn kunnigaste:
 Generalen af Infanteriet Carl Gustaf som
 dog barnlös Lorentz och Johan. Den
 förra behöll Sanfelax och den sednare erhöft
 Malmgård, med däromkring liggande egen-
 domar, och blefvo tvådera Hans fäders
 för hvar sin gren af Creutzka familjen. Söl-
 jon dör, för Kiltet. —
 Johan Creutz Landshövdinge och Grefve³⁾
 1719 - d. 1722 g. m. 1ma Anna Sparre
 2da med Euphrosine von Trenden, och
 hade 4 barn, af hvilka Johan och
 Svante dogo unga, men Gustaf och
 Carl lefde längre. Den förra söder 1684
 blef sedan år 1700 utnämnd till Cornett
 och 1709 öfverste lieutenant för Åbo län.

1) I Tabellen står de-
 rar Fader.

2) Se idan: Sv. Akademi.
 Handlingar ifr år 1796
 p. 22. och Supple-
 ment till det. i. fl. st.
 om de Stockholms p. 244
 och här framf. p. 27.

3) I Supplement. till del: i. fl.
 om de Stockholms af 342.
 p. 256 talar om att om
 Ernest Johan - det är
 en Kefel eller miss-
 tag, oaktadt de åberoa-
 glade uti orden.

Cavallens Regimente och slutligen Landhöfdin-
ge i Östern. G. m. Hedvig Meydell med
hvilken han hade 9 barn som alla dogo barn-
löse. Den sedan Carl var född 1685 och blef
Major. Hans. har varit en arbetfamn och en
landskänket och flöjden omlänkfamn Man;
ännu upvisar på Malmgård stället där han
haft sin egen smedja. Han dog 1740. G. m.
Baron Helena Vrede. i hvilket ägneklass
han hade 9 barn af hvilka märkar Gustaf
Philip Riksråd och en af Sveriges uttvalde
män, född 1721 och död 1785 såsom Upsala
Akademie Konstler. Hans Bröder var Johan
Carl Creutz f. 1725 7 14 Nov. Kapiten och
Riddare af Kongl Majestis Svärds orden.
g. m. Eva Sofia v. der Fahlen och var fader
till den nu levande Grofve Carl Fredr. Creutz
på Malmgård. Af hvar äfinga 3 barn,
är Helena Sofia gift med Kapiten och
Riddaren Larr Reinholdt Glanzenstjerna
Eva Christina g. m. Baron Rabbe Gott-
lieb Vrede på Elima, en Lieutnant
Johan Adolf Creutz som dog ogift på
Malmgård år 1798. Nu återvändom till
Lorint Creutz som erhöll Sarflax.

1) i Östern är
Majors och
Riksråds Konstler
år 1729.

2) Han dog 7 27 Dec.
1814.

Han var Landhöfding och gift med Frö
Ebba Maria Fleming och 2de med Hed:
vig Eleonora Stenbäck. Han dog 1688,
och hade 14 barn, af hvilka Carl Johan
född 1688, blef ägare af Sarflax. Han för-
lofvades år 1722 med Beata Charlotta Vrede
och blef änt derpå gift; men hon dog 29
Juni 1744 och efterlemnade 2da barn.
Han gifte sig sedan ännu samma år
24 Julij med Hedvig Juliana Stachel-
berg men hade med henne ej några barn.
Han dog 1777. Dottern Hedvig Helena
blef år 1745 gift med Kapiten Daniel
Karnien men änt derpå änka, hvaref-
ter hon gifte sig andra gången med äg-
mannen Johan Christoffer v. Merian,
hvarjensom Sarflax kom att tillfalla
Merians familje, under hvilken det äro:
nu hörer. Sonen Carl Johan var Invo:
g Extraordinaire i Haag och gifte sig där
med Fruerinnan v. Klingelandt med
hvilken han hade 5 barn, hvilka
alla dogo barnlösa. Hans correspon-
dence med sin Svager är: Diplomatiskt
afseende märkvärdig, och finnes i original
bländ handlingarne på Sarflax.

x lemnade flera
hvarjensom gift i Sverige
med hvarjensom Svager

Villmansgård, Näs, Garpgård, Forsby, Bölyberg.
 Herr Magister Matthias Jacobus Solcia var Infor-
 mator för hans barn och blef sedan hans Hustru:
 Kant! Han var gift med Anna Hansdotter Björn-
ram, och af hans barn märker Brita som blef
 gift med Ake Svantesson Stålarin, hvilka Dotter
Anna blef g. m. Elas Prästamb, hvarigenom
 Forsby kom att höra under denna fläkt. Det är
 en sagen att Konung Johan den 4de besökt Arvid
Tonnesson på Justorby och förälskat sig uti en
 hans dotter. Men såvida tiden ej parfar in på
 honom, så torde, - om man bör tro händelsen -
 det hafva varit Dennes Tarbron Arvid Olafson.

Teet.

Denna fläkt var kanske den älfte: Perno. Hem-
ning Teet bygde: 13de seklet Perno Kyika 2),
 Hvar honom var Eric Teet den 8de: nedstigande
 linea och Stamfader för Teetar, Björnab, Stridsber-
gar, Toucher, Engelmarken, Verner, Vafeller m. m.
 I Svenska hiften var Lars Teet bekant såsom
 Hofsvidman för en senika Knektar: juenskold,
 uti 16de seklet. En Johan Teet har varit Kyr-
 Koborde: Perno, och af de öfriga som badt på
 Teetom märker Mats Mårtenson som blefvit
 flagen i Rycka Kingt 161: och var gift med Aletha
Pehr dotter. Hans son Johan blef adlad ängs och

1. De. P. Kap. Alexei
 Bronga Gymnasij hi:
 floria 1 del. p.

2) samf. p. 6

Kallade sig Stjernerantz. Han var Major, och
 hade med beröm tjänt sitt Fädernesland! "Famf. Hjemmans
 Adliga Matritid." Till vår Kyika har han skänkt en stor
 silfverstäl, som nu är förkommen. Utom
 dessa har ännu innan denna församling
 badt en Esaia - Anders - och Petter Gustaf-
son Teet, men utan att om dem kunna
 lemna någon vidare underrättelse. I Sel-
 anger försken: Medelpad har denna fläkt
 i synnerhet utbrudt sig. 2) Deras samlingar
Teetom byder nu under Grefve Creutz på
Malmgård.

Boye.

Stamfaderen var Nils Boye g. m. Ingrid
Hans dotter Björnram till Sonäs, hvilkas
 son Mårten Boye var gift med Marga-
retha Hans dotter Björnram eller Jan
Kistliga Moster. Det öfriga om denna fläkt
 kan läsas här framförelse pag 25. Amis-
ral Christer Boyer syster Christina blef
 gift med Ernest Torbus till Idlax. Han
 har gjort sig fortjent af församlingens
 utkänsla igenom en skänk af ett par stora
 silfver gäststolar, hvilket silfver hoch tagit
 af sin Svärfaders Mats Torbus ättiska
 af den andra brudren Elas härstammar
 den nuvarande Adliga Boye flägten.

2. De. Hälshen församlingar
 till en listförskning i
 Norland. 1. förf. Samling
 p. 71.

Hans Larsson Björnram.

Denna i Svenska historien namnkunniga
Man var son till Lars Olafson och Anna
Andersdotter Grubbe hvilken under Christinn
den 2de tid var en af de första som suor under
den förföljde Gustaf Vasa's fana, och antager
vanligen såsom Stamfader för Björnramska
familjen. Hans Larsson skref sig till Isriär
och var Händr. höfdinge öfver Borgå län, under
hvilken tid han var mycket sysselsatt att utreda
Allmogens ärenden, som synes af denna tidens
många handlingar. Under kriget med Ryss-
land erhöi han ofta uppdrag af Konung Gu-
staf den 1ste att besörja om lifsnedel och andra
för tingarne nödvändiga saker. År 1550 blef
han med några andra skickad till England
för att affluta en Handels-traktat i affigt et
undertryckt Lybeckarne. År 1568 blef han
Gouverneur öfver hela Finland och ärl den på
Besalkningsman öfver Viborgs flott och stad
jämt de däromkringliggande länen. Såsom
Amiral öfver flottan, hvortill han samtliga
är förordnades, kryssade han omkring Nar-
va, och är ifrånsett märkvärdig däraf att
han tillika med Clas Christerson Thörn öfver-
talte Staden Prevel att erkänna Svenskt öfver-

herskap, hvilket blef det första inftig Sven-
skarne gjorde i Lifland. Såsom Amiral har
han öfver upfoit sig tappert emot Dan-
skarne, samt varit 2re gånger rest såsom
fändebud till Zar Ivan Vasilievitz i Ryss-
land. Hans födelse och dödsår är obekant.
Uti sitt ättenskap med Ingrid Nilsdotter
Boye hade han dottern Anna som blef gift
med Arvid Sönneson Vildeman och Brita
gift med Sören Hindriksen Horn till Rankar.

(Jämför: Salmis hyskijsten 2de Uppandisssu Kniss
i Työ pag 20, 32, 332, 409. Tidningar utgifne
af ett fästkap: År 1774 N: 11 och Adlerparns
handlingar rörande Krigsväsendet under Gustaf
den 1ste regering p. 21.)

Anders Larsson Bureus (Björnram.)

Han var den nyupnämnde Hans Larsson
Broders och kallade sig Bureus efter
sin Moder som var af den gamla Bu-
re släkten. Då Sverige i 16de århundra-
det ännu var fattigt på livsvärk, nödga-
des han såsom alla andra, på utrikes öter
förvärfa sig nödiga Runskaper. Men
sedan han återkommit blef han för sin

slägti skull, som igenom vigtiga händelser förskaffat sig anseende i riket, af Konung Johan den 4de gjord till Pastor i Gefle. Född med en frindig Karakter, förstod han likväl snart att draga nytta af de Religionsstridigheter som denna tiden uppkom i Sverige. Då kula Präster Kapitel visade misnöje emot de förändringar Konungen ville införa, var han den första som höll närvaron på latin efter den nya mäsordningen.

En så villig efterföljd af Konungens vilja, gjorde att han år 1579 blef utnämnd till Biskop i Växjö. Året derpå blef han utnämnd till Erkebiskop efter Laurentius Dathi, hvilket ämbete af nytt på händiga föremål i fyra år varit ledigt. Såsom Biskop sökte han att uppfylla Konungens vilja och övertalade eller friarare tvingade sitt stifts prästerkap att antaga och införa den nya liturgien äfven i sina församlingar. Men då vid Dräkning Catharinæ död Konungens öfver aflednade, var han äfven en af de första som förbytte tänkesätt. Han var gift med sin företrädare Erka den namn- kunniga, Erkebiskopen Laurentii Petri dotter, och dog år 1591.

(Samlan. Bergs Historisk beskrifning om Småland utgaf af Mag. Eric Punda 1770 8de p. 45 och Dalins Synskriftliga Beskrifning af Biskop 3de del p. 64, 91, 121, 131, 131.)

Michael Agricola

1511. 14.

Hans Fader var Olof Simonson en Fiskare under Sverkers gård, men som bodde i Skorsby. Hans födelseår är obekant, men sin första undervisning erhöi han i Viborg. Han blef till slut präst af Prester Johan Exarmus. Därför reste han till Åbo, och blef antagen såsom renskrifvare (Kopist eller Sekretarie) hos Biskops Marten Skytte. Petrus af Sekilax hade vid denna tiden begynt reformationverket i Finland; och emedan Agricola som afhört honom erhöiit kunskap i den rena Evangeliska läran, och hans goda färdning: gifva och flit disputation gifvo anledning till ett godt hopp, blef han af Biskopen prästvigd. Men öfsade han sig i predikande såväl i Domkyrkan som på Visitationerne där han alltid lifvade den gamle Biskopen. Men då han under allt detta mer och mer tillvann sig förtroende blef han skickad till Åbo för att ämnas mera vinna i förkaplan. Åbo land fyra Finnar hvilka från år 1517 till år 1561 dörstades blifvit promoverade Magistrar var han äfven en. Till denna äfva erhöi

han underfådd förval af Rommigen som Biskop
 pen; och emedan han vid sin återkomst kunde
 framvisa ett varkert recommendation-bref ifrån
 Luther, blef han snart utnämnd till Rector
 vid Åbo Skola. Detta ämbete behöll han
 till år 1548, då honom blef undragit att be-
 strida Biskop Martens ställe, som nu hade
 blifvit gammal och sjuk. Under denna
 tiden utgaf han en översättning af nya
 Testamentet på finska. — År 1554, vid Bi-
 skop Martens död blef han med det öfuga
 Kapitlet kallad till Stockholm, där Romm-
 igen lät dem veta att de nu mera ej behöfde
 anlita Påven om Biskopsmössan. Därefter
 delade han Finland: 2de Biskopsstift, neml:
 Åbo och Viborg, samt utnämnde Michael
 Biskop i Viborg. Men denna delning behagade
 ej Agnikola, hvarför han vid sin återkomst
 höll sin första Messa alldeles med Påviska
 ceremonier. År 1556 blef han med flere
 andra utsänd till Ryssland för att biläg-
 ga de uppkomna oroligheterna, där deras
 medfart ej var den bästa. Efter Fredens affin-
 tande återvände han till sitt fäderensland,

men sjuknade hastigt på vägen och dog i en
 by Ryoniemi i Nykyrka socken år 1557,
 hvorefter han blef förd till Viborg och be-
 grafven samma år den 11te April: Viborgs
 kyrka. Han var den första Biskop som
 gifte sig: Finland, och hade: sitt ättenskap
 en son Christian som sedermera blef Biskop
 i Orval. Han adlades af Rommigen Johan 1557
 och blef igenom sin son-son-son-son
 Sven Åkerman stamfader för Leyonmars-
ka familjen.

(Såms. Guzeli Biografiska Lexicon. —
Jupenni Chronicon Episc. Finl. edit. a Porthen
 p. 737-757. Dalins Gustafiska döds Beskrifning
 Dni 32 Julij p. 36. — Religi Gustaf den 11te
 historia p. 745. — af Stjernmans Adliga Ma-
 trikel - Leyonmars.)

Eric Herkeperus.

Han var född i Hårkäja by i Perno socken
 hvaraf han äfven sedermera tog sitt namn.
 Hans föräldrar äro obekanta, äfven som
 hans födelse år. — Sina studier fullbordade
 han i Vittenberg, hvarifrån han återkom
 med Melankthons recommendation-bref till
 sjelfva Rommigen, hvilket innehöll mycket

beröm för honom. Han blef duför snart ut-
nämnd till Prestar vid Åbo Skola år 1556, men
hade under denna befattning ett flitigt med män-
ga fiender och afundsmän, hvilka skola en stor
del afkommit deraf att han i skolorne ville in-
föra Grekiska språkstudium. Sedan ^{han} 12 år
förestått detta område blef han utnämnd till
Bis: Kop: i Viborg, där han ock dog, år 1578 den
14de Febr. och begrafvades den 17de i Kyrkos-
choret därstädes.
(jämfr. Juslenii Chronicon Episc. Finl. edit.
Porthan p.)

Robert Lightone.

Robert Lightone var son af Johan Robertson
Lightone till Myssingrot, som i början af 17de
århundradet kom ifrån Skottland öfver till
Sverige, och som genom sin fru Chatarina
Gubne blef ägare af Torvike. Han var föd-
d i Myland förmad på Torvike, år 1631 i
Tjuni månad. Så snart hans ålder sådant
tillät, antogs han tjänst såsom Militär, och
tjente sig upp ifrån gemen Soldat, igenom
alla grader ända till Öfverste Lieutnant. År
1675 blef han Öfverste för nya Adolfs armé,
och år 1677 för den gamla. Senne år därefter
utnämndes han till General Major, och Rint

1 h. p. 28. 1. 2.

denia till Gubernem: öfver Prenal och Etkland
samt slutligen öfver Cronoberg och Fänkö:
pinge Länar. År 1687 blef han Kongl Råd
och President i Åbo Hofrätt. Af Konung
Carl den 11te blef han gjord till Riksråd
och introducerad d. 28 Sept. 1675, samt up-
höjdes till Grefveligt stånd den 10 Dec. 1687.
Han är äfven bekant för sin utomordent-
liga Prop: stycka. I flugit vid Lund hade
han flere gånger blifvit dödligen sårad,
och flere kulan blifvit sittande i Prop:
pen, som allidig kunde uttagas. Han
dog på Rörstrand nära Stockholm,
(Nu ett Tegelbruk Porcellinbruk) den 7de Janu:
år 1692, och blef begrafven i St. Ulricae
Eleonora Kyrka, där ett vackert Epitaphii:
om pryder hans graf. Han var ogift, så
att Torvike med hans öfriga egendomar
kom att tillfalla hans Syster.

(Jämfr. Gieselii Biografiska Lexicon.
och Pundling Supplementen till det i flör
stämde Stockholm p. 161. några misstag-
heter: intalen jämlikomma den jag af Rann
af öarna. - öfver: Historisk beskrifning om Kongl
Hofrätten: Åbo af Vörlem p.)

Lorentz Creutz (Lorentzson)

Han var Son af Admiralen och Riksrådet
Lorentz Creutz med hustru Elfa Durall.
Sedan han i sina föräldrar hus njutit en
upfostran värdig sitt höga stånd, företog
han en resa utomlands, igenom nästan hela
Europa, och njöt i ginnerhet: Churfäliska
hofuet mycket ginst. Härvid besökte han
de Saxiska, Böhmiska och Ungerska berg-
vetken, hvaraf han i framtiden sköddade
ej en liten nytta. Han hade emellertid re-
dan under sin resa blifvit utnämnd till Ari-
fessor i Bergs Collegium, och utförde sedan
efter sin hemkomst många nyttiga värf.
Andelningi verket i Åbo och Björneborgs län
var en frukt af hans verksamhet, äfven som
hans goda hjerta ej mindel framlyser. Den
omhet hvarmed han omfätkade och under-
sködde Allmoget under många missväxt-
år. År 1675 blef han Landhöfdinge i
Västerbotten och år 1683: Åbo. I Derno
anlade han Forsby bruk. Han var 2^{de}
gångar gift; 1ste med Elba Maria Flemming
med hvilken han hade 4 barn och 2de Hedvig

1) S. p. 25.

Eleonora Stenbock Dotter af Riksrådet, Riksrådet
Admiralen och Lund: Akademie Ransker Gustaf
Otto Stenbock, med hvilken han hade 10
barn. Han dog 1688, och ligger begrafven
i Kopparvikta uti Åbo Darnkyrka. —
— (Färf. Gezelii Biografiska Lexicon — och
Anekdoter om Svenska män p. 120 följ 2 Del.
Där Creutzs Familjens sligtstam med Stenbockska
närmare utvecklas. — Historisk beskrifning om
Konst Hafsätten i Åbo af Vorsternd p. samt
citationer: Creutzs Familj bibeln — manuskript)

Carl Gustaf Creutz

Äfven en Son af Admiralen Lorentz, och
som ej mindre än den förra gjort
sig förtjent af efterverldens hughörst
elrum mera såsom Militär än Stats-
man. Hans födelse år är obekant. —
men sedan han hemma i landet icke
nått de lägre graderna gick han
såsom Major med Konung Carl den 12^{de}
äfven till Liffland. Där han vid Pleskau
for att med 300 man rekognoscera
fienden år 1701, blef han oförmodadt
öfverfallen af Pryssarne, som voro många
obekant starkare; men slog sig lyckligt

igenom. År 1702 commenderade han 7 Esquadroner af lifregementet vid Clisov. År 1703 blef han af General Niroth utskickad att med 400 man recognoscera vid Neumarkt men blef åter där oförmodadt omringad af en talrik fiende. Tio gånger försökte han att med svärdet i handen bana sig väg igenom fiendens trupper, förr än det lyckades. Man ansåg det såsom en omöjlighet att undkomma, hvarest han äfven sedan af alla blef hedrad, samt af Kongen år 1704 gjord till Öfverste Lieutnant och en månad sömest till Öfverste. År 1706 gjorde han åter flere utfall, ibland hvilka han vid Lakowitz tog 1500 Kofanter till fånga. Kongen som i synnerhet sågnade sig åt hans oförsmäktta tappret gjorde honom straxt till General Major. Men efter flere med beröm utförda företag blef han slutligen med många andra Svenske Officiärer tillfångatagen vid Dnieper af Menselickoff, och måste åtfölja Laren vid sitt triumfintåg. Moskau. Det derja eller år 1710 blef Crentz med 100 andra Officiärer, ibland hvilka äfven

var Kapten Vreech skickad till Clisov vid Vatka Strömmen i Liberiska Gouvernementet. År 1711 blefso de skickade till Tobolfsk hvarest de inväntade den så namnt Runniga Tobolfska skolan, där slutligen 150 personer dagligen frijades. De voro alla men i synnerhet Crentz och Vreech stora anhängare af den så kallade Pietistiska sekten som denna tiden begynte utbreda sig i Tyskland, och erhöles äfven af dessa sina Troi bröder mycket hjälp. Men i synnerhet biträddes de af Öfverste Lieutnant Jensdorf i Moskau, som ofta skickade dem stora penningesummor för att utdelas emellan behöfvande Officiärer. År 1714 blefso en del af Svenskane skickade till Somsky 300 mil Däniskan; men skolan förför likväl, så att af en Punkt som man erhölet i månaden såsom Jammans skatt 60 Kop. användes till Hushållet, 40 Kop. utdelades till fattiga och för 10 Kop. köptes vid och Gis. I Bojan hölts skolan i ett rum, där utom värdin med sin famille (han var sapsjudare) bodde Kapten Vreech 1 Under Officer, 1 Soldat och 8 barn.

Sedan byder en stuga för $\frac{1}{3}$ Pröbel på halft år,
där undervisningen skedde, och det gamla rummet
behölls för deras oekonomi.

Alla Officerare bidrogo: sin möha att under-
visa i skolan. Utom Officerare bestod den
år 1714 af 11 gäsebarn, 1 flicka och 1 pigga.
1717 skänkte en förnäm Prins utan att blif-
va känd 500 Ränd Dukater till de Svenska
fångarne och Guvernören i Tobolsk gaf 1000
Pröbel. 1718 bestod inrättningen af 96 personer
4 Lärare 1 Guvernante, 5 Prösta barn, $\frac{1}{3}$
af fångarnes barn, 1 Prösta flicka, 17 fångna
flickor, 4 fångna Soldater som njöts un-
dervisning, $\frac{1}{3}$ D^e som tjänade för maten,
 $\frac{1}{3}$ D^e vid oekonomien, 7 Drängar för lön,
1 Pröstinna till uppfostring, och 7 gamla och
fattiga som för intet njöts underhåll.

Efter fredens slut år 1721, uphöjde skolan
och de fångne återvände till sin hemort.
Äfven Carl Gustaf Oxenstierna återkom och
dog barnlös 1728.

(Utdragit af: Nordberg: Leben und Tugenden
Carl des 12ten och C. J. v. Vreechi: Historie
von dem Kaiserlichen Gefangenen in Russland und
Sibirien Jahre 1725-28)

"
Anno 1728 Herr Pöbel-Prädet Grefve
Gustaf Philip Oxenstierna

fortjena att omnämnas, men emedan han
egentligen ej kan räknas såsom medlem af
sär församling, gav jag honom förbi, häst
han afnåd Disputatam finnes utförligt afhan-
dlat i: J. A. Puhliners Beskrifning öfver
Svenska Pöbel-Konsterna pag 200

Carl Aronfelt

Han var född i Ingermanland år 1666.
Föräldrarna voro Öfverste Lieutenanten vid
Abelskanen Gustaf Aronfelt och Fru N. N.
Brahel. Tidigt Fader och Moder förblef
han intagen såsom Page hos Generalen
Vellingk, hvilket vid hans militära
ifärd honom skänkte honom en full
utnämning, häst och 100 Ränddaler, samt
gjorde honom till Corporal vid Pöbel,
och Savasthus Cavallerie Regimente.
Kort derpå begaf han sig, försedd med
godt vittnesbörd utrikes, och antog tjänst
i Frankrike uti Prins Ferdinand af Sur-
tenbergs Regimente. Här tjänade han 17
månader såsom gammal Soldat, livistade
de flere Batalier, och sedan han uti flera
belägringar aflagt bråderliga prof af sin

tapprikhet, avancerade honom till Capitän. Men
 ett krig i Norden lemnade honom mera ly-
 fande utsigter. Efter 12 års hufvud i Frankri-
 ke återvände han till Sverige, och sedan han
 under General Cronhjorts befäl utfört några
 lyckliga partier, blef han af Kongen Carl 12^{de}
 gjord till General Adjutant. Efter flere vä-
 samma försök, som han alla alla lyckligt
 utförde blef han af Kongen år 1704
 förordnad till Öfverste för Carlska Duble-
 rings regementet, med hvilket han sedan
 vann 2^{ne} betydliga segrar vid Raitlar och
Hanokela, hvareför han snart förordnades
 till General Major och Öfverste för Ny-
 lands regemente till fäst. Efter Tiendens
 inbrott i Finland år 1713, och sedan Gene-
 ral Lybcker blefvit återkallad till Stockholm
 blef honom utdragit befälet öfver Finnska
 trupperne. Kort därefter besegrade han
 den betydliga bataljen vid Pelkanä där
 häften blef mot honom, hvareför
 år 1714, ut: Storhys följde. I begge den
 visade han sin stora talang såsom fält-
 herre, men omständigheterna voro för mycket
 emot honom, för att kunna säga något yt-
 terligare. Han erhöll också samma år Senators

ordres att med trupperne gå öfver på Svenska
 sidan, och då Kongen Carl efter sin hemkomst
 besattit anfälla Norge, blef han år 1717 förord-
 nad till General Lieutenant och Commendant öfver
 alla Sämt ländska trupperne. Sedan han lifvit
 hela detta fälttag och freden blefvit återställd, åter-
 sände han med sina äfria Finnska trupper
 till Finland och satte sig ned på sin egendom
Isnäs, den han vid Krigets början hade till-
 handlat sig af Sabellijerta, där han också
 dog d. 24 Oct. 1746.

Efter sin hemkomst ifrån Frankrike hade
 han gift sig med fröken Dovisa Aminoff
 född 1685 död 1741. Med henne hade han 15
 söner och 4 döttrar, af hvilka 10 söner såsom
 Militärer boro sin fader till grafven. —
 För sina förtjenster emot Fäderneslandet
 blef han af Kongen Fredrik 1ste uphöjd
 till Friherlig vördighet d. 5te Julij 1731, och
 hans Sone-Sons-Son Generalen af Infan-
 teriet m. m. Gustaf Mauritz Aminoff blef
 år 1812 Grefve.

— (utdragit af Norbergs Lohm und Tzutan
Königs Carl 12ten — jämförvit med Tidningar
 utgifne af ett fält Kap: i Åbo, år 1774 N° 12
 och Litkyredikan öfver Hans Excellence m. m.
 Grefve Gust. Maur. Aminoff, af C. G. Mandelin
 i Petersburg 1814.)

Petrus Serlachius.

Denna man tvär namn och lifnad så mycket afuere stämmer med Finlands första Reformator Petrus af Serkilax, var född på Bispehuset Strömsberg vid Borgå hans Föräldrar voro Borgmästaren Herr Johan Danielson och hustru Anna Torvess. Af sin egendom Serkilax, hvarpå han sedermera badde kallade han sig Serlachius och sommandraget Serlachius. Sedan han af sina Föräldrar blifvit handledt: sin första Christendom, och i Helsingfors Trivial Schola blifvit undervisad: första grunderna af ättenskaperna blef han år 1671 Gymnasist i Viborg och år 1674 Student vid Åbo Academie, där han stud. under Bispen Pånge synnerliga insende, och äfven disputerade publice för Magister graden, ehuru han höligtvis ej blifvit promoverad. Då omnämnde Bispen reste igenom Perno år 1680 blef han af honom prästvigd i Perno kyrka, för att kunna eftertråda sin farsader Prosten Stachaus som samma år aflidit, och hvartill han blifvit

enhaltigt kallad. Rätt föint hade han äfven på Konung Carl Den 11:tes befallning blifvit utnämnd till andra Theologiae Lectorem vid Viborgs Gymnasium, men hann ej inträda detta ämbete förr sin Kallelse till Pastor i Perno. Hans förtjenster under Preppre Riket äro förut omtalade? 1:de p. 47. Vitiskt och ordentlig, framställes han alltid som ett mönster, ehuru egennyttan någon gång torde hafva styrt hans steg? Han 2:de p. 47. var 58 år Pastor i Perno och dog år 1748. I sitt äktenkap 1me med Elfa Stachaus, 2de med Anna Christina Huggut till d. 17de med Enkefru Brita Chatani 3de med Enka efter Regimente Pastorn v. der Heide, hade han till sammans 20 barn, men vid sin död kunde han räkna 96 personer af sina efterkommande. (Såväl äfven nämna i Bisps. Alexei Borgå Gymnasti historia 12d. p. 66 not - äfven grafverförfattade af Dav. Stark). Hans son Petrus Serlachius som blifvit utnämnd till hans efterträdare, men blef i Ruten i slaget vid Villmarstrand, har för Magister graden utgifvit en Disputatio de Sine Victoriae Praeside Dr. Algathe Scaris Abocae Anno 1745 med en Dedicatio på svensk vers till Herr Generalen Baron Carl Anrep.

Hans far var Händskäring och hans efterträdare var Händskäring och Händskäring.

Johan Haberman.

Denne fremme og i sin forsamling alskade
Pastor var født i Petus, där hans Fader va-
rit Sognepræst, endnu hans navn og vi-
stelse ort er ubekant. I sin ungdom ha-
de han bevistat V. borgs Skole, men da
Staden år 1710 af Russerne blef intagen best-
slåedes han med de andre fangerne till
Moscow og derefter till Siberien. Efter
mange ublændne olykker antog han flute-
ligen hielt sajsom bekjent had en fremman
Særskt fange hvilkens fætraende han igen om
sin bestedlighet forstod at vinna: den grad
att han blef utstedt att vara en ibland lö-
varne ind den forint omtalade barnaskolen
i Tobalsk. Efter freden 1721 återvände fan-
gerne, och Capiten Vreesh som uti Haberman
lärt sig kanna en fram och upriktig Pri-
sten och dertill en trogen deltagare: alla
oblida öden att ett frammande land, ville
övertala honom att följa med sig till
Tyskland, dit han nu vette för att upsoka
en Rår maka och barn, Dem han er sett
på en tid af 17 år; men Haberman mått på
öden afslag tilbudet, emedan han beslutet

9 Se pag. 81.

att nu i lugn och ro: prödt af en alskad
fosterlygd framlesna sin öfriga tid. Men
hans värdur som kände hans predike-
gäver och gärna önskede se honom präst-
övertalade honom att resa till Altsjö
[samma] för att äm ytteligare studera,
och försköto äfven dertill hemningar.
Han antog tilbudet och blef år 1724
student 47 år gammal. Året derpå blef
han prästvigd i Borgå, blef sedan Capel-
lön i Sibbo, Regiments Pastor och flute-
ligen år 1740 Pastor och Byrkherde i
Torro. Men snart hade han tillträd-
titt ämbete för en det andra Pustta Pri-
get utbrät, då han år 1742 med hela sin
famille flydde äfver till Stockholm, där
han emblettid nyttjade sajsom Hofpre-
dikant hos Herr Pils. Prädet Nils
Pöjelke. Efter freden återtog han värdur
äfver sin forsamling och erhöit Proffte-
titel år 1747. Sajsom han lefvat, på dag
han äfven år 1750, saknad och förgd
af sina samtida, och ännu nämnes
i hans navn utan vördnad. Han var
gift med Pregina Helt med hvilken
han hade 2^{ne} barn, men hvilka lösa

hafva dödt i ungdomen. Af honom beggotes de första anteckningar öfver födda och döda som ännu finnes ibland Ryckans hand-
lingar.

— Jämför. Gzelen Biografiska Lexicon och
Bispeus Alonis Swegö Gymnasii historia 2 del
n. 330.)

Petter Berg

Han var född den 22 Juni 1722 uti Uleborgs-
stad, där hans fader var handlande. Om
hans yngre år, och huru hans begär vänder
till förvärfvande af de insigter som fordras
till det lefnadsstånd han sedermera ut-
valde, känner man nog litet, intill den tid
då han med många andra af sina lands-
män måste dela det hårda ödet att under
1742 års Krig fly öfver till Sverige. Under
denne flykt hade han tillfälle att vid
Uppsala Akademi förkafva sig i hvarje-
handta vetenskap, så att han med hög-
vederbörigt tillstånd den 2 Maj 1744 blef
kallad till biträde vid Predikans betet af
Ryckherden vid sinnes församlingen i
Starkholmen Herr Mag. Prochur, hvilket

han såsom Student oafbrutet fullföljde
ända till den 6te September 1746, då han
i Uppsala blef prästvigd, och förordnad att
efter förnämnde Ryckherde vara nådars pro-
dikant vid herode församling. Ifrån denna
förvaltning ledig begaf han sig år 1747
till Finland, och besödde Prästerliga göre-
målen i Menduharja församling på fraget
att det Högvärdisa Domkapitlet år 1748
tillade honom vice Pastors namn och heder,
hvorefter honom år 1749 under den dåva-
rande ensamme Stadspredikanten Ursin
frånvaro, anförträdde Lovisa Stads för-
samling, sård, och samma år förvaltnin-
gen af Mantzeld Ryckherde ämbete;
men hvilket han ej kom att tillträda af
agtvring för det förtrände hwarmed Lovi-
sa Stads invånare enhälligt valde honom
till biträde för deras då nyss blefne Ryck-
herde Prosten och Theologice Doctorn Herr
David Stark. År 1750 blef han med Kongl
Majest. fullmakt förordnad att vara Egeva-
drans Predikant vid Kongl Karelska Diago-
neme. År 1755 predikade han vid präst-
mötet i Borgå. Under detta litet ämbete
förestad han äfven andra församlingar
såsom Wieruensalmi 1765 och St Michel

1765, men blef sluteligen år 1773 den 10 Martii utnämnd till Ryskherde vid Perno församling och ant Dupia Probst. Han var 2de gånger gift 1ste med Christina Horneus dotter till Prestern vid Trivial Skolan i Uleborg Herr Magister Horneus, som dog 1767, med hvilken han hade en dotter, gift med vice Pastorn och Capellanen i Orfjö Herr Magister Gustaf Löfving; 2de med den Maria Benedicta Heimlin, Enka eller Professoren och Ryskherden hvarstades Hert Bengt Krook, med hvilken han hade en dotter och 2de hufvud-döttrar. Arlighet och ett okonstladt sätt att tälka samlingen anför jag som hufvuddrag i hans Karakter. Han med förenade honom en mycket Gudsfuktan som i synnerhet icke sig verkam under hans sista sjukdom och älderdoms bräcklighet. Såsom han lefuit sannsändig och jämn så afstannade han äfven igenom slag den 22 Febr 1784.

(utdragit uten: Personalier (Krefna) afuens Probstens Berg författad af desj sändiga efterträdare Herr Probstens Jacob Skogman.)

1) Homs Personalier kom jag ännu ej erhållit
 2) Desj Bergs Allmoges
 mig gånstigt meddelade
 läst läter mig hoppas
 att snart komma utlyskt
 i denna brist.

Jacob Skogman

Han var född i Lovisa stad den 24 Juli år 1754 af fattiga föräldrar, hvilka omständigheter icke tillåte dem att lemna honom ditt understöd de så gärna önskat, och som fördrades för att kunna fullfölja en bana. Hvarstads hans gada naturgåfvor tyktes kalla honom. Men besegrande sitt öde icke han hade nästom förenad med flit och omtanke för när afstannade. Sedan den 25 October 1771 blef han inskrifven såsom Student vid Akademien i Åbo. Sjua år därefter eller år 1775 den 15de Martii blef han utnämnd till vice Notarie vid det Högvärdisa Domkapitlet i Borgå sedan han nys förut blifvit Prästvigd. Därför befördades han den 20de September 1777 till Kapellans befallningen i Lovisa stad, hvarefter han den 26 April af det Högvärdisa Domkapitlet hedrades med vice Pastors namn och värdighet. Perno Pastoral hade emellertid blifvit ledigt. Han sökte detsamma, och erhöi på församlingens enhälliga kallelse fullmakt af den 5 September 1785, samt utnämndes den 14 December 1787 att vara Probst. År 1792 blef han kallad till medlem

i fällskapet på Tide et Christianisme, samt år
1800 till medlem: Reserliga Finna Huskåll-
ning: fällskapet. År 1802 blef han af Stif-
telis Prästerkap utsett och affärdad såsom
Previsor vid granstningen af Pristens Stans
dus Pristgåll: Contours Distrikt och: vären-
skapen, och han desutom ofta och i flere af-
färdar varit hedrad af det Högvärdisa Doma-
kapitlet med utdrag af både Consistoriella
görömmal och prästerliga förrättningar. -
Omtyckt af haan och en som hade den lyckan
att göra hans bekantskap var han det ämn-
onen af sin församling, hvilkans anslagen-
heter han med rit, ömhet, och trohet vändade.
Medlidande och om fökta han i sin lifnad
gifva exempel af de lärar han med kraft
predikade. Född med en gamm vältalighet, hade
han ej svårt att verka på alla hjertan. Och
följe vi honom i den husliga Kretsen, huru
förmöjande huru upbyggeligt var ej hans um-
gänge? Den ädla ton som gör det bildade
fällskapet: lifvet så angenämt följde honom
alltid. Bara vän - sådde han dygder på
i deras hjerta. Han många Ungling hemtade ej
den höge smakens regler ifrån hans läjpar !!
Ädla Kraft! min välgörare! under det jag talar
din själ, tillåt mig offra en tår åt ditt minne !!

Herr Prosten Skogman dog på Terno Präste-
gård d 9de July 1807. - År 1794 d 30 Decem-
ber blef han gift med afledne Prosten och
Rytkoborden Doctor David Stark: yngsta
dotter Maria Magdalena, som efter honom
blef enka med tvänne söder och en dotter.
- (Utsatt enligt underrättelsen gunstigt meddelade
af Herr Prosten O. Hougberg: Lovisa,
som sedermera blef gift med hans efter-
lemnade Enka. -) -

6te Kapitlet

Om Denna Kyrka och dess märkvärdigheter.

1) Se p. 5. 6.

Kyrkan som blifvit upbyggd i 13de århundradet är till byggnadsfattet af det enkla götiska flugel, inuti understödd af 2^{ne} rader colonner som oföretill förena sig och därigenom formera försälda tvärf- ej olik de vanliga stenkyrkor som på hela Sinska skär: gård: kusten nästan i alla sekular träffas och som i den mån vi beundra deras skönhet byggnad, lemna ofr beqväm om våra försäders egna och imponanta smak. - Den här på södra sidan 2^{ne} utbyggnader, nemligen, Förstugan och ett grafskar som är gärd till höng 2), samt på andra sidan Sakristian som är nog liten och obegäm. Under gälfset i Sakristian är en tvärf Källare där kyrkans vin förvaras - på ästra sidan i väggen är ett så kalladt munkeskåp, där nu kyrkans själver förvaras, hvar som märkvärdiga lysningar och dylligt. Förstut är försedt med en lucka som tillfluter med en järnstång fastad uti 2^{ne} järnögla, - en försigtighet som man funnit nödig sedan kyrkan på många gånger blifvit bestulen 3)

2) Se p. 32.

3) Se p. 32.

Öfver den goda grund hvarest kyrkan är byggd, har den likväl fatt sig åtminstone $\frac{1}{2}$ aln, men i synnerhet har detta på västra sidan varit synbart - ty redan i 16de århundradet uppmades det västra vinnade tvärfset, i 17de århundradet, om torde åter snart en dyllig reparation blifva nödig.

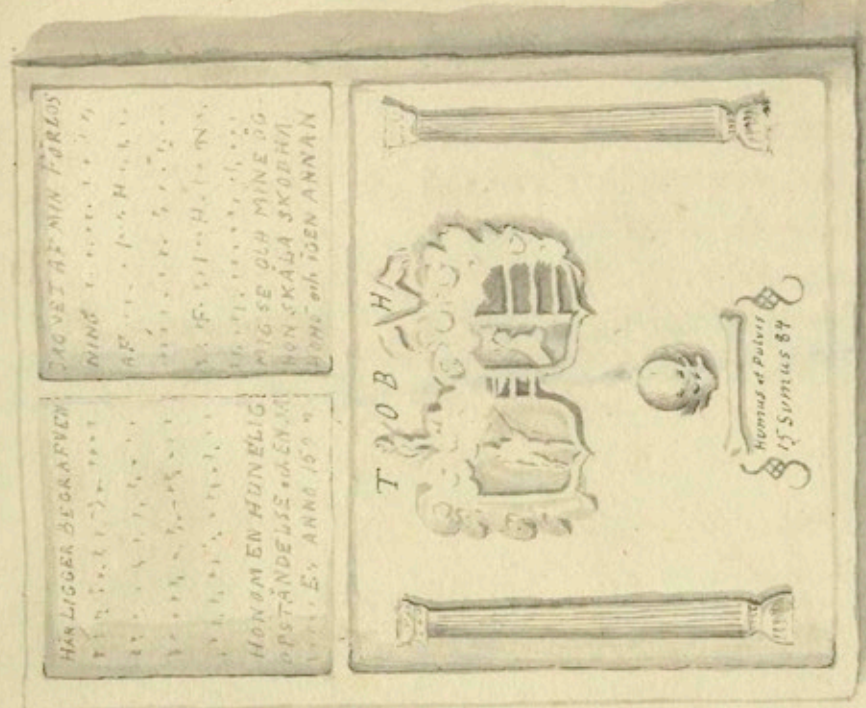
De så minnermärken här finnas båda alla vittne därom att denna kyrka är en ibland de älfte, och att denna sak är en ibland dem som får de så många hvilka bebodt dess område, äfven då och då vunnit ett namn uti häfderne.

Straxt vid ingången till kyrkan ligger på gälfset en sten af 2^{ne} aln längd och $\frac{1}{2}$ aln bred med en inscription på arabisk brevisad munklatin; men emedan denna sten i många år legat just under dören så har den ~~varit~~ af det in och utgående folkett blifvit så förtrampad och utruätt att inscriptionen med möda kan märkas. Efter all använd möda har jag endast funnit upmärksa början, som lyder så: Anno Domini Mundi Kall die conceptio: hianis virginis marie - (Anno dñi m^{di} m^{di} die conceptio:is virginis marie ...). Denna sten som, att dömma af skrifvattet,

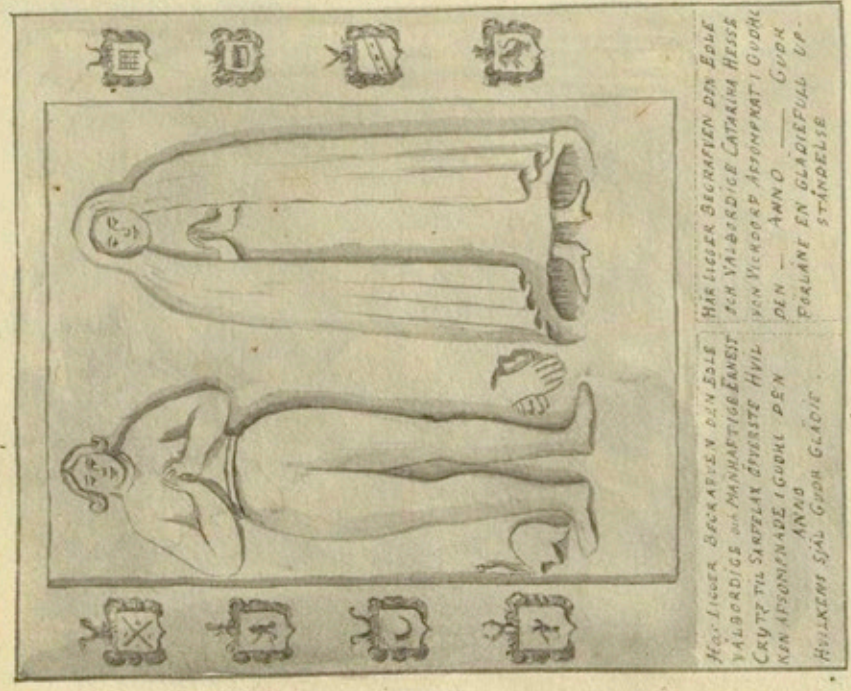
18 p 7.

är huggen i 14de århundradet är utan tvifvel
 ett minne af någon märk värdig händelse.
 Torde hända är den ketsänd af Markkarne
 i Dacia, ty om vi sätta LXX i stället för LII så
 vore det samma dag som Rodung Magnus
 gaf dem sitt stadfästelse bref, hvilket är date:
 radt: Viborg in vigilia assumptionis b. virginis
 [Mense LXX (d 14 Aug 1357)].

Gräfftenar finnas här flere hvaraf de för-
 nämsta äro följande:
 Carlflax gräfften härpå finnas uthuggen en
 man i full rustning, samt bedvid honom
 en kvinna med ihopkräpte händer suget:
 en kapa, med följande underskrift: Här
 ligger begrafven then Edle, välbördige och
 manhaftige Ernest Crutz til Carlflax Spuste
 hvilken affomnade i Gudhi then — anno —
 Hvilken sjal Gudh glädia — Bedvid: Här
 ligger begrafven then Edle och välbördige Ca-
 tharina Hesp von Vichdorf, affomnat. Gudhi
 then — anno — Gud förlane en glädjefull
 uppståndelse. På högra sidan finnas följande
 vapen in huggne: 1ste Cruttska 2de Wilde:
 manska eller hans Moders, 4te Jägerhorn
 eller hans farnors, 4te Wille eller hans
 mornors Anna g. m. Arvid Vildeman.

Vilmanstads Gräfften
 Torne Olofson Vildeman

Carlflax Gräfften

På vänstra sidan är äfven 4 vapen inburen:
 1te Hef: von Vichdorf, 2de Anrey eller hennes
 Moder Margaretha Anrey till Saar och Sa:
 manetz. 3te Pleske och 4te ett mig okänt.
 Då nyliken ett nytt gyllt blef lagdt: Rykan
 utflyttades stenen för att sitta på en annan
 graf, som på Rykögården kommer att
 upbyggas.

Vildmanns gårdens grafsten äger en lång in:
 scription, men som en är alldeles utträtt,
 endast Vildmannska vapnet, med årtalet
 1584. Kan ännu tydligt läsas. Denna
 graf tillika med Ejsterby grafen som
 också äger en vacker grafsten har alltid
 tjänat till hviloställe för Vildmannska fa:
 milien. På de andra grafstenarne äro
 inscriptionerne alldeles oläsliga.

På väggen: Choret har Herr Grefven Hög:
 välborne Probert Vilhelm De Geer och
 Hef: Systeren låtit upresa en sten af brun
 marmor, till minne af deras föräldrar.
 Denna sten som är vacker, smakfull,
 och väl arbetad innehåller ett Epitaphium
 i stenstil med guldbakstafver af följande
 innehåll: "Otto Vilhelm De Geer, friherre
 Kongl Majest: och Svec: Rikets Högst Be:
 trodde Man och Gård Commendaur Af

Swärd's Ordens Stora Kors, född 1710 d. 29 Decemb.
 Död 1769 d. 24 Martij - Hans Fru Anna Do-
rothea Muhl Siskerinna till Torvik, Tjuster-
 by, Molnby, Vilmansgård, Tereniemi, Rattula
 m. m. Född 1724 d. 2 Oct Död 1772 den 28 Janu-
 an. Han var Frisks Ultriker. I Krig & Fred
 Tjent Med Heder 59 År Vandrat Predeligen
 Hon var alltså Makas Huld Moder Pryd-
 nad för sitt Køn. 50 år Resvat Till Efter-
 döme. Med Begger Namn är Deras ä-
 minnelse Bevarad. Stenen Presten af Des.
 Efterlemnade Barn Pr^{te} V^m And C^{na} D^{ota} C^{hst}
 och St^u U^e De Geer. - Samunder stå De Geer-
 ska och Muhliska vapnen förenade.

1 se p. 22.

Predikstolen såsom bygd år 1652 1 är efter
 en äldre snick. uppsett. En mängd Apocrypha
 Bilden pryda den på alla sidor, hvilka
 ätteliga af lika många små komponerade
 Corintiska pelare. Taket eller himmelen
 är i samma snick, dock gör Creatiska
 vapnet som är utarbetadt: fronten en
 god effekt. - Samanfö på Kämpen står
 skisat att den blifvit ommalad under
 Drabsten Proki tid af Målaren Lindström
 i Borgå. Vid samma tillfälle målades äfven
 Charaktern. -

Tvorne Englar: beilöthuggare arbete som
 äro upfatte på Predikstolen på hvar sin sida
 utrafom att nydda Predikanten, Måla all-
 tid åtminstone bära vittne om Anlag till
 en stor Talang. De äro arbetade af Herr
 Gustaf Serlachius Drabsten Serlachii son
 hwilken denna tiden igenom hvarjehanda
 arbeten gjorde sig Rind såsom en skick-
 lig beilöthuggare, hwilket på mycket mer-
 förtjenar att anmärkas som han här-
 uti allidig njutit någon undervisning.
 Man har ännu flere af honom väl
 arbetade stolar m. m. som i denna stug-
 tens hus bevaras såsom en onätkvärdighet.

På hvar sin sida om Altar fönstret hån-
 ga 2^{ne} stord taflo i Basrelief. De
 föreställa Christi lidande och begrafning.
 Herr General Major Ernest Torbur har
 låtit förnya dessa taflo och satt där-
 under följande inscription: Hoc Epita-
phium utut jam divisum renovatum
1653.

En mindre taffla äfver Altarbordet som
 föreställer Nativandens instick. telfe, och
 förmedl. målade af Ambrosius Peders-
 son, är högst medelmättig. -

1 se p. 46.

Den andra Altartaflan som sedemera blifvit
målåd af Målaren Lindström: Borna, och
föreställer Michaeli strid med Draken, är
mera till förargelse än nytta, utom det att
målningen är under all kritisk. (Det är att
märka att den Hel. Michael är Ryckans
skyddshelgon).

Christus på Korset: lefnadsverket och rätt värdet
bildt luggar arbete fortjenar att nämnas,
äfsom som en Jungfru Marie bild och
Apoftefen Johannes som stå på kvar sin
sida om Korset och hvillar draperien för-
rinda flöt och Rinnedom. Man vet ej när
desse blifvit uppfatte.

En enda stor Merfing: GuldKrona finnes:
Ryckan - den är skänkt af den Kommer-
se Rådet Jacob af Forseller, hvilken därför
erhölt ett grafställe: Ryckan -

I silfver äger Ryckan för det nämmande
2de stora Guldflakar, skänkt af Christina Broge;
en Rätt med Pater, gifven af Thomas Petron
en mindre 2de och slutligen den silfver pater
som blifvit tagen af Silfverberget vid Forsby.
På botten är ett Agnus Dei graveradt med
året 1612. om inunder stå. skänkt:
Detta Guld och Sölv är första probet af berget

1) p. 69.

2) Se p. 44.

Öfra sidan af en förgylt Silfver-Paten
tagen af Silfverberget vid Forsby

i Forsbyn uti Pärns Sökn uttagit Ryskjan
 till Guds ära, gifvit, samt med Ralken som
 hantill byder. Ralken har blifvit bokstulen
 men inunder har fått gravadt: Olse
Tonnson, Anna Hansdotter."

1. Se: p. 19. 32.

Slutligen bör jag äfven nämna om de gam-
 la adliga vapen som finnas uphängde i
 vår Ryska; de äro följande:

1° Crentzka Dina, finnes 4 stycken: 1 af
 adliga och 3 af friherrliga släkten.

2° Forsby tiaras finnes 3° som alla
 hänga med vid stora Dören, och äro så
 förfallne att man med onöda kan upp-
 gå sagt, och als icke namnet. Denna
 släkt badde på Idlax.

3° Amey till Soor N° 7. Denna ätt
 härstammar ifrån Sifland, och här-
 detta vapen med några af de efterföl-
 jande blifvit uphängde af Ernest Creutz
 frilrens Moder var Margaretha

Amey.

4° Höise. Denna famill är ej intro-
 ducerad på Svenska Piddorhuset, utan
 är Tysk och i vår socken namnkun-
 nig igenom Catharina Höise von Vich
 Dons Ernest Creutz fru.

5te Ploje introducerades i Sverige 1746 men är en gammal Familj i Tyskland, och hör äfven till Crentzka Familjen.

6te Duvall denna ätt är hemma ifrån Skottland, där den delat sig i flere grenar. Den härvarande härstamman ifrån Huset Maken: ston och är känd af Elfa Duvall som var gift med Amiralen Lorentz Creutz.

7me Gyllenhorn har ett gullhorn i rött fält med 2me underbyggande fjernor; och således likt Josua Gyllenhorns vapen, som är 1625 introducerades, och hvilken ätt med honom utgick.

8de Lode ifrån Liffland, men så mycket jag känner har ingen Lode bodt inom förvaldingen.

9me Svulle till Apaniumi; denna släkt som nu är utgången, är känd hos oss genom Anna Svulle q. m. Arvid Wilde: man gif i Sjustrby.

10me Golaritz denna ätt är äfven utgången!
11me Proor af Grorrop har 3 stjernor i Gullfält, och således likt Otto Vilhelm Proors vapen. En Proor här i Denna släkt gif sig till Baggriäs . . . 2)

18e p. 27.

2) se p. 17, 30.

12me Ducker varnret Misjer gif ifrån de vanliga danti att det blott har $\frac{1}{2}$ linier på de andra hafva 5.

13me Bersk härstammar ifrån Liffland.

14me Nisbit ifrån Skottland, var gift med Margareta Duvall och fräger till Amiral Lorentz Creutz fru.

15te Svedar om denna ätt har jag ej kunnat erhålla någon uplysning. Varnret liknar Blankensjällska om det vänder om.

(Man har försäkrat mig att här funnits ännu många vapen, men ifrån Profesor Krook tid. Då Rykan reparerades och målades har några flere ej funnits. - Skulle de väl hafva blifvit förstörda?)

En KopparRista står kvar i Rykan som år 1745 blef funnen i Golaritzka gifven; uppå läcket är ett kors måladt med några bibliska tankesmärk, samt på ändan af läcket följande påskrift: Kongl Majest: til Sverige Tro Man, Öfverste Lieutnant. Edle och Välborne Petter Golaritz til Degerby, Ruggom, och Järnböhle. är födden på sin Gårdsmogård Samriäs i Derno Loch

är 1606 och förenade Herranom på sin gård
Degerby år 1673. På sidan är flera vapen
målade som nu mera ej kunna urskiljas.

Klockstapeln som är uppförd af korsvirke
med spånbelagda plankor, har nu blott 2^{ne}
Klockor. På den större är en kyrka med
torn afbildad, med påskrift: Terno Kyrka,
och invider: Ther Ther hafver öron att höra
han höres Luc. 8: 8. På andra sidan står:
Med Terno församlingz. Nyland och Depi
egen bekostnad försärdigad låtit: Stenk-
holm af Eric Wäpman. Åhr efter Christi
hörd Anno 1735. Den lilla Klockan har
följande påskrift: Laudate Dominum in
Symbolis in Symbolis bene sonantibus
Holmiae me undehat Johan Meyer Anno
1675, och ofvanför: Gloria in excelsis Deo
et in terra pax.

Kyrkan: Forsby Bruk som blef byggd
af Lorentz Creutz är liten af trä, med
ett torn, hvarsti Klockorne föint varit.
Nu är en ny Klockstapel upbyggd af en
ind namn Burman och som igenom sin
belägenhet ej litet bidrager till Bruket pryde-
nad. Altaret: Kyrkan är ganska vackert

11 Så har man upgjort
för mig - men där
hörde på cymbalis

i antik smak, med en kungul underlädd af
8 corinthiska pelare. I fonden står en
tafla föreställande Gudi lamne som
boettager världens syndar. På piedestals-
en af 2^{ne} de första colonnerna, stå Prin:
Ketr prästares namn, nemligen på den ena
Lorentz Creutz och på den andra Hedwig
Eleonora Henbock med hvarderas titlar.
Ofvanför altaret står att Carl Johan Creutz
lätit ommåla Kyrkan.

I Klockstapeln sinner 2^{ne} Klockor
begge gjutne med Creutzska vapnet och en
afbild af Forsby kyrka. På stora Klockan
står efterföljande verser:
O Menniska när du hör mitt ljud, så kom
väl ihåg den yttersta basunens skall, Då
du måste väkenskap göra, för alla dina
tanke, ord och gerningar.

På den lilla:
Dag repar öfver skog, Mark fjö berg och
Dahlar
O Menniska kom och hör hvad Herren
Din Gud talar.

Öfver vapnet står: Carl Johan Creutz den
Äldre. Under den gjutna Kyrkan: Forsby Bruk.
Kyrka, gjord af Wäpman. Åholm 1736.

